

בתי הדין הרבניים
בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

**„בית הדין: למה לא היית מפויסת?
האישה: בגלל שהוא היה אלים במילים, אומר לי
'שרמוטה' אומר לי 'בת זונה', אם אני לא אסכים
להיות איתו – אין קניות בסופר באותו שבוע, „**

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1018856/10

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק מרוה – אב"ד, הרב רפאל זאב גלב, הרב שמעון לביא

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד גיל שחף)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר ניסים אברג'ל)

הנדון: ביגמיה כעילה לחיוב כתובה מקסימלי ודין 'כפל מבצעים'; הוכחת רועה זונות באמצעות עדות נסיבתית ואומדנא; גדרי חיוב 'הוצאות משפט'

נימוקי פסק הדין

נימוקי הרב רפאל זאב גלב:

אקדמות מילין

לפנינו תביעת האישה את כתובתה בסך 52,555 דולר ופיצויי גירושין.

הצדדים התגרשו בתאריך ה' בטבת תשפ"ד (17.12.2023).

תיק זה החל את דרכו בפנינו עוד לפני כעשור בבקשה משותפת לגירושין, כשההליך נמחק לבקשת הצדדים סמוך ונראה לפתיחתו.

בסבב הנוכחי מתנהל התיק בפנינו מזה כ-4 שנים החל משנת 2022, ורווי בטענות קשות הדדיות בפרט במעשהו הקיצוני של האיש, כשנישא לאישה זרה באופן פרטי בעודו נשוי לתובעת.

הצדדים הגישו את סיכומיהם.

בית דיננו בהרכבו המלא בהחלטתו מהיום, קיבל את תביעת האישה לכתובתה, ואף חייב את האיש בהוצאות משפט לטובת האישה, עקב אשמתו הברורה ומעשיו הקיצוניים.

ההחלטה הנ"ל נחתמה על ידי שלושת דייני ההרכב: כב' הרב יצחק מרוה (אב"ד), כב' הרב שמעון לביא, והח"מ.

להלן אפרט את הנימוקים שהביאוני להחלטה זו. יודגש כי נימוקים אלו הינם דעתי האישית בלבד, ואינם בהכרח משקפים את דעת חבריי להרכב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

השתלשלות האירועים בתיק

- א. הצדדים נישאו ביום 14.9.2003 ולהם שישה ילדים.
- ב. ביום 3.2.2015 הוגשה בקשה משותפת לגירושין. כעבור פחות משבוע הבקשה נמחקה לבקשת הצדדים (החלטה מיום 09.02.15).
- ג. ביום 16.3.2022 הגיש הבעל תביעת גירושין. בכתב התביעה כתב האישה: "מתחילת הנישואין ועד היום יש בעיה נפשית בחיי אישות של האישה".
- ד. ביום 8.9.2022 הגישה האישה תביעת גירושין. בכתב התביעה כותבת האישה שהבעל נקט כנגדה באלימות מילולית וכלכלית. בנוסף טוענת האישה שהבעל רועה זונות. (לפני 6 שנים קיים קשר עם אישה, מה ששימש כנראה כרקע לפתיחת ההליכים ב-2015. שם הבעל ביקש שלום בית והצדדים המשיכו לחיות יחד לאחר שפנו למגשרת), לאחרונה חזר לקיים יחסים עם כמה נשים אחרות.
- ה. ביום 22.12.2022 נסרקה לתיק הכתובה (בתוך "בקשות") ע"י ב"כ האישה "בקשה בהולה לחיוב הבעל בכתובה ובפיצוי גירושין", לאחר שהתברר שהבעל נשא אישה שניה בנישואים פרטיים. האישה צירפה תמונה וכתובה לבקשה. במסגרת בקשה זו צירפה גם את כתובת הצדדים. סכום הכתובה: 52,555 דולר.
- ו. עוד באותו יום ניתנה החלטה, כי בית הדין מקבל את עמדת ב"כ האישה כי הסכמת מרשתה בדיון הראשון לוותר על הכתובה הייתה בהנחה שהצדדים מתגרשים בהסכם, ומאחר ולא הושג הסכם, היא זכאית לעמוד על תביעתה.
- ז. ביום 25.12.22 פתח הבעל תיק בקשה להיתר אישה שניה. הבעל כתב בכתב התביעה שהוא מבקש "בתחנונים" לתת לו להתחתן עם עוד אישה מכיוון שאשתו הראשונה מסרבת לקבל גט, והוא בן תורה שרוצה לחיות בקדושה וטהרה וזה זמן ארוך מעל חצי שנה שהוא גר מחוץ לבית ואשתו לא טובלת במקווה.
- ח. ביום 27.12.22 ניתנה ע"י בית הדין החלטה: "הוגשה בקשת הבעל להתיר לו לשאת אישה על אשתו. גם אם נתעלם מהאסמכתא שהוגשה לאחרונה ע"י ב"כ האישה על כך שהבעל כבר עשה דין לעצמו, אין מקום להגשת בקשה זו טרם ניתן פסק דין לחיוב בגט נגד האישה".
- ט. ביום 30.11.23 ניתן פס"ד לגירושין, בו נאמר: "בהסכמת הצדדים, יסודר גט בשלב זה, תוך שכל צד שומר על זכויותיו בתביעות האחרות". הצדדים התגרשו ביום 17.12.2023.
- י. ביום 28.12.23 הוכתבו בשאר הנושאים הסכמות לפרוטוקול הדיון, כשבסופו נכתב כי 'בנושא הכתובה לא הצלחנו להגיע להסכמות'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יא. ביום 02.05.23 הציג בית הדין לצדדים להגיש להסכמות בענייני הרכוש ולגבי הכתובה הציג שהסכום יעמוד על 140,000 ש"ח. כמו כן הוצע מתווה תשלומים.

יב. ביום 13.7.23 התקיים דיון בעניין הכתובה. בסיום הדיון הוחלט על הגשת סיכומים.

יג. ביום 24.8.24 בית הדין הציג לצדדים לשקול בכובד ראש את הצעתו כי האיש ישלם לאישה לסילוק תביעת הכתובה סך של 60 אלף ש"ח.

יד. להצעה זו האיש הסכים חלקית, והאישה סירבה בתוקף.

טו. לנוכח סירוב האישה לקבלת הצעת הפשרה, ביום 19.8.24 ניתנה החלטה, כי יינתן פסק דין לכתובה, אך לא בזמן הקרוב.

טענות הצדדים בפנינו ובסיכומיהם

טענות האישה בקצרה

א. הבעל נשא אישה שניה ללא היתר

צורפו לתיק העתק כתובה, תמונות ואף הסכם קדם נישואים שנערך בינו ובין האישה. הבעל אף הפיץ שמועה בבתי הכנסת בחולון בשם הרב זילברשטיין המתיר לו לשאת אישה על אשתו. לתיק צורף מכתב מטעם בית הדין 'בית דוד' האומר מפיו של הרב זילברשטיין שאלה דברי שקר וחילול השם. הרב לא הורה דבר כזה ואין לו יד ורגל בדבר.

ב. הבעל בגדר "רועה זונות"

הדבר עולה מכח הקלטות שהושמעו בפני בית הדין והתכתבויות שהוצגו בפני בית הדין. עולה מכולן שהבעל היה בקשר אינטימי עם כמה וכמה נשים בתדירות גדולה, וכל זה תוך כדי היותו נשוי לאשת נעוריו. ברור שהקשר לא היה ברמת דיבורים ללא מעשים מתוך ההקשר בו דובר על מקווה, מגבות וכדו'.

ג. הבעל סירב לטפל בעצמו על אף הוראות הרופא

לדבריה הם הלכו לפסיכיאטר, הבעל קנה את התרופות נגד הפסיכוזה אך הפסיק לקחת את הטיפול לאחר יומיים, כך לדברי האישה.

ד. הבעל כפה עצמו על האישה

בני הזוג פנו למס' מטפלים ומטפלות. הבעל טען כל העת שהבעיה אצל האישה. המטפלות אמרו שהבעל הוא אנס ולא רצו להמשיך בטיפולים, גם בגלל השפה הלא ראויה בה דיבר האיש כלפיהם וכלפי האישה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. הבעל נקט באלימות מילולית ונפשית קשה קללות, איומים, סנקציות שונות שהבעל הפעיל כלפי אשתו.

טענות האיש בקצרה

האיש הגיש לתיק בית הדין בתור סיכומים, דברים שכתב הרב ח.א. מבתי ים בעל שו"ת [...].

א. הבעל נשא אישה שניה לאחר מועד הקרע לאחר שהמצב כבר היה בלתי הפיך ולכן אי אפשר לומר שזה היה הגורם לגירושין. ממילא זה לא יהווה סיבה לקבלת כתובה.

ב. האישה סובלת מתופעה שיש להרבה נשים חרדיות שהן נגעלות מתשמיש ומתחמקות מקיום חיי אישות. לא נתנה לו לגעת בה. גם כשהיה – נשארה עם חולצה. הייתה אומרת לו שהיא נכה בתחום הזה וכי הוא נשוי לנכה.

ג. האריך בדין מורדת מתשמיש שיוצאת לאחר י"ב חודש ואולי אף לאחר ד' שבועות. ומפסידה כתובתה. והגם שצריכה התראה, כאן שעבר כבר זמן רב שהם בפירוד א"צ התראה.

ד. ויש לילך אחר רוב דעות שלא פשט חרם דרבינו גרשום בין הספרדים.

ה. ואמנם צריך רשות אשתו כדי לקחת אישה שניה או פילגש אבל בגוונא של מורדת אין צריך רשות. וגם אינו עובר על השבועה אם היא מורדת.

ו. ב"כ האישה הזכירה מכתב בשם הרב זילברשטיין שמתלונן על חילול השם שבהפצת היתרו לישא אישה שניה – זה מראה שאכן הרב התיר וכמו שמופיע בשיחת טלפון מוקלטת. ממילא יוצא שחוץ מהנימוקים הנ"ל יש גם היתר של הרב זילברשטיין לישא אישה שניה.

ז. הבעל אינו רועה זונות. אין שום עדות אלא רק התכתבויות. ואין לומר שדי באומדנה על יסוד דברי האגודה שסגי בראו אותו עם המנאפים ואין צורך בעדות שעשה מעשה ניאוף – זה רק בהחזק להיות רועה זונות והתרו בו ועבר על ההתראה. ובנידון דידן אינו בהגדרה זו. והרב ח.א. מבתי-ים כותב שהוא מכיר את הבעל ויודע שהוא "אברך ירא שמים שכל מעשיו לא זזים מדעת תורה". ועוד שהשו"ע לא פסק את דינו של האגודה. ועוד שיש שכתבו שאם היא מורדת מתשמיש הרי היא הביאתו להיות רוע"ז ולכן לא נאמר עליו רועה זונות בכה"ג.

ח. ואף אם נאמר דיש כאן דין "יוציא ויתן כתובה" הרי נחלקו ר"ח ור"ת בכה"ג האם מדובר רק על עיקר כתובה כדעת הר"ח או גם על תוספת כתובה כדעת ר"ת. ובנידון דידן הבעל ודאי לא כתב לה תוספת אדעתא למיפק בעל כורחו שאינה רוצה לשמש עימו ולכן בוודאי שלא נוציא ממנו תוספת כתובה לדברי הכל.

ט. לא יתכן שהאישה תקבל גם איזון משאבים וגם כתובה. וגם אם מחצית הדירה רשומה על שמה אין בזה בעלות וכבר כתב הרב אלישיב שצריך לבדוק כל מקרה לגופו אם אכן היה כוונה לתת לה מתנה (פד"ר ו' 257).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

י. אין ללמוד מהדו"ח של הפסיכיאטר. אין מדובר כאן בחולה מין. הוא היה מסכים לפעמיים בשבוע. האשה היא זו שסירבה גם לזה. ואף אם נלך אם זה שיש לו חולי מסוים עדיין מרידתה גרמה, ולכן הגם שיוציא בגט אין מקום לחייבו בכתובה. יא. התלונות על אלימות הן תלונות מאוחרות שבאות כעת כשיש סכסוך וממילא אין ללמוד מהן דבר, ואין בכוחן לחייב כתובה. טענות על אלימות הן סיבה לתבוע גט וכאן רוצה באמצעותן לגבות כתובה וזה לא מצינו.

תשובת האשה לטענות האיש

א. האמור לגבי התנהגות האשה מוכחש. האשה ניסתה במסירות לקיים את הבית. האיש המאס את עצמו על האשה. כפה אותה ואנס אותה. המטפלת כתבה זאת וכך גם הרב זילברשטיין. ב. האשה בשום אופן לא הייתה מורדת. הבעל עשה את מעשיו ללא שום הכנה בניגוד גמור להלכה. ג. האיש תולה עצמו בגדולי ישראל כאילו התירו, ובפועל שום רב לא התיר לו לשאת אישה שניה. ד. לא הוכח שהאשה מורדת. מורדת צריכה הכרזה ולא הייתה כאן הכרזה. ובנוסף צריך התראה וי"ב חודש. ה. השבועה שלא לשאת אישה על אשתו נאמר בה אלא ברשות בי"ד וכאן לא היה שום היתר מבי"ד. ובכל מקרה ההיתר מותנה בהשלשת גט וכתובה דבר שלא נעשה כאן. ו. אין ספק מרידה של האשה מוציא מידי ודאי חזקת חיוב בכתובה. והוי כאומר הלוייתי ואיני יודע אם פרעתיך שחייב. ז. הבעל רועה זונות. הדבר מוכח מהתכתובות שלו עם שלל נשים - תכתובות בעלות אופי אינטימי. ואין כאן אין אדם משים עצמו רשע כיון שהתכתובות מצביעות על קלקול חיי הנישואים ואת הקלקול הזה את הרס חיי המשפחה לא ניתן להכחיש. ואין לומר שהבעל אינו מוחזק בכך הוא בוודאי מוחזק.

השאלות העומדות דיון

טרם ניכנס לגופם של דברים ולישב על המדוכה, עלינו להגדיר תחילה את השאלות העומדות לדיון וכדלהלן:

- א. ממי יצאו הגירושין.
- ב. דין רועה זונות - עדות נסיבתית, אומדנא ורגל"ד / עדות בידיעה שלא בראיה / דין מרומה
- ג. בירור טענת האיש כנגד האשה להפסידה כתובתה מדין מורדת.
- ד. בירור טענות האשה בגין התנהגות האיש / קלקול חיי משפחה - התרשמות בית הדין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. חדר"ג בבני עדות ספרד / מנהג המקום / חוק ביגמיה.

ו. 'כפל מבצעים' - האם יש יוצא דופן ומתי.

ז. חיוב האיש בהוצאות משפט לאישה - מדין מזיק ב'דינא דגרמי'.

דיון והכרעה

א. ממי יצאו הגירושין

אין ספק כי בבואנו להכריע בסוגיה שלפנינו, עלינו להידרש תחילה לשאלה המרכזית - ממי יצאו הגירושין, וכפי שחידש הטור באבה"ע בסימן קי"ח שקבע יסוד גדול, שהמודד לגבי חיוב הכתובה איננו מצטמצם רק לגבי זהותו של התובע את הגירושין, אלא בעיקר מיהו זה שהגירושין יצאו הימנו.

מאחר והארכתי בזה רבות במספר פסקי דין שפורסמו, אצטט בקצרה ככל שניתן את עיקרי הדברים.

ז"ל הטור בסימן קי"ח:

"מי שהיא תובעת לבעלה לגרשה ויצאו הגירושין ממנה אין לה מן הדין לגבות זולתו וכו', ואם תבע הוא הגירושין אינו יכול לגרשה אלא לרצונה או לאחר שיפרע לה כל סכום כתובתה עיקר ונדוניא ותוספת". עכ"ל.

כוונת דבריו במה שהוסיף את המילים 'והגירושין יצאו ממנה' היא, שתביעת הגירושין איננה 'סיבה' אלא 'סימן'. היינו שאין אנו מסתכלים רק על התוצאה המעשית בשטח מי פתח את תיק הגירושין או מי עזב את הבית, אלא על השורש והגורם שמחמתו יצאו הגירושין. אלא שבד"כ הצד התובע את הגירושין הוא זה ה'אשם' בפירוד, אך במפורש לא תמיד, ייתכן עד מאד מקרה שבו האישה פתחה את תיק הגירושין ואף עזבה את הבית ואף על פי כן לא הפסידה את כתובתה, אם וכאשר בית הדין מתרשם כי הבעל הוא זה שהביא אותה למצב זה ו'הגירושין יצאו ממנו' כהגדרת הטור. וכן להיפך, באופן שהבעל הגיש תביעת גירושין ומתברר לבית הדין כי האישה היא זו שהביאה אותו לידי כך במעשיה כלפיו, אין הוא חייב בתוספת כתובתה

הדברים פשוטים וברורים. מבחן המהות הוא הקובע ולא מבחן הפרוצדורה, והארכתי בזה רבות בפסקי דין קודמים שפורסמו [עיין בתיק מס' 1084985/16 ותיק מס' 1232327/3] הרוצה יעיין שם.

משכך, אם נתבונן בתיק שלפנינו, הרי שאם נוריד את רעשי הרקע של כל מה שהיה בין הצדדים במכלול הטענות בענייני רכוש והסדרי השהות עם הקטינים, והתנהלותו הבעייתית של האיש בעניין, הרי שאין כל ספק כי האיש הוא זה שדחף לגירושין, ואף הגדיל עשות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ונקט במעשה קיצוני מאין כמוהו, בכך שנישא בשנית ועבר על החוק, כשידוע לכל בר בי רב כי מעבר לבעיה ההלכתית הקשה ביותר הקיימת במעשה זה, הרי שגם מבחינת החוק הנהוג בישראל, פוליגמיה (כולל ביגמיה) היא עבירה פלילית לפי חוק העונשין (סעיף 176), עם עונש של עד חמש שנות מאסר.

טענתו של האיש כי הוא עשה זאת בהיתר הלכתי שניתן לו בע"פ, הינה מפוקפקת למדי, ועוד נדון בה להלן בסעיף ו.

כל זאת עוד בטרם נגענו בעניין היות האיש רועה זונות' כשעל אף הכחשתו טענה זו בחצי פה כי היו אלה רק תכתובות - הא ותו לא, הרי שאנו סבורים כי לכל הפחות אין לו חזקת חפות וכשרות בכל מה שקשור לעניין זה. להלן בסעיף ב' נדון בכך.

חומרת חילול ה'

כבר עתה יוער, כי בהיות האיש שומר תורה ומצוות, ומתהדר ללא הרף בכך כי הוא אברך כולל ובן תורה, [פרוטוקול דיון מיום 17.11.22 שורה 72, שורה 92, בהגשת בקשתו להיתר נישואי אישה שניה ביום 25.12.22, ועוד] הרי שהיה צריך להיזהר אלפי מונים יותר מכל יהודי אחר, לבל ידבק רבב בהתנהגותו ובבחינת 'הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו'. לילך ולפעול בדרך חתחתים שכזו, ולהסתמך כביכול על היתר שניתן לו [לדבריו] בע"פ בנושא כל כך רגיש הלכתי וחוקית, **כיצד** לא חת לבו מחילול ה' הנורא במעשהו זה??

על כך המשילו חז"ל את דבריהם בגמרא בסנהדרין ק"ז, א, "מוטב כי יעבוד עכו"ם ואל יתחלל ש"ש בפרהסיא". וכן ביבמות ע"ט, א, "מוטב שתעקר אות אחת מה"ת ולא יתחלל ש"ש בפרהסיא".

הן אמת, כי האיש הכניס לסיכומיו בתיק כ- 70 דף של מו"מ הלכתי בעניינו, שנכתב ע"י הרב ח.א. מבית הדין לדי"מ בבתי-ים, [מחבר ספר ...], בהם הוא נותן עדות אופי על הנתבע, שהוא אברך יר"ש שכל מעשיו לא זזים מדעת תורה, כשהוא מציין ברורות, שאת העצה לקחת אישה נוספת על אשתו, כפילגש, הוא קיבל ממנו.

אנו לא ניכנס לפולמוס עם כבוד הרב, אשר חרץ את גורל האישה כמורדת, ומצדיק בכל פה את האיש – למרות שלא ישב בדין בעניינם ולא שמע את שני הצדדים בדיון - כשהוא לוקח צד ברור - וכשהוא נותן לו עצה שאיננה ראויה על כל המשתמע מכך.

בהמשך הדברים (סעיפים ג, ד) נשתדל להתייחס בקצרה ממש לכל אותם 27 נקודות שהעלה בסיכומיו, כשכולם נסמכים על **מסקנתו - שאיננה נכונה כלל וכלל** - כי באישה מורדת עסקינן.

רק זאת נאמר בזהירות המתבקשת, שאם עד עתה תמיהתנו למעשהו הקיצוני של האיש הייתה עליו בלבד, הרי שמעתה ואילך לאחר הודאתו של כבוד הרב בכתיבתו והגשת סיכומיו, אנו מעבירים את תמיהתנו עליו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנידוננו, בתחילה הוגשה בקשה משותפת לגירושין לפני 10 שנים, ולבקשתם המוסכמת נסגרו התיקים ביום 09.02.15. בשלב מאוחר יותר שני הצדדים הגישו תביעות גירושין, כאשר האיש הגיש תחילה בתאריך 16.03.22, והאישה הגישה אח"כ חצי שנה מאוחר יותר בתאריך 08.09.22.

אמנם האיש הגיש בקשה ביום 25.12.22 להיתר אישה שניה, אך 'שכח' לציין בפנינו בבקשתו התמימה, כי הוא כבר בשלב של 'לאחר מעשה', כשביצע בפועל מהלך דרמטי שכזה, ובהיותו מסתמך על היתרים מפוקפקים אם בכלל, הוא נשא לאישה את בחירת לבו בנישואין פרטיים ולוקח אישה נוספת על אשתו.

עזיבת הבית בפועל

בפועל אין ויכוח בין הצדדים כי האיש עזב את הבית, אלא שהנתבע טען בפנינו כי הוא הועזב וסולק ע"י האישה ולאור דרישתה, וכפי שעולה מפרוטוקול הדיון מיום 17.11.22 [שורות 100-88] עיי"ש. האיש לא הוכיח בפנינו זאת, וברור שעליו נטל ההוכחה.

מה גם שלאור התרשמותנו במכלול טענותיו לעומת טענותיה, כשלצערנו איבד האיש זה מכבר את חזקת הכשרות בכל מה שקשור ליחסיו עם האישה. לאור דרישותיו הבלתי שגרתיות בעליל וגחמותיו בכל הקשור לקיומם של יחסי אישות בתדירות גבוהה ובאגרסיביות יתירה, וכשהוא לא היסס לשקר בבית הדין ולחזור בו לא אחת מגרסותיו בכלל ובנישואיו עם אישה שניה בנישואין פרטיים (כנגד החוק) בפרט וכפי שיוכח, הרי שהוא זכה מן הדין לתואר 'הוחזק כפרן', ולא ניתן להאמין ולו למילה אחת שלו בעניין זה - וכפי שנאריך בזה להלן סעיף ד.

אשר על כן ולנוכח האמור, ברור שאם דנים אנו ממי יצאו הגירושין, הרי שגם מבחינת תביעת הגירושין וגם מבחינת עזיבת הבית - כשהאיש לא הצליח להרים נטל הראיה שהאישה סילקה אותו מהבית, ואף לא בטענתו למרידתה של האישה מתשמיש [מלבד ההיתר שקיבלה מרב לנוכח התנהגותו הברוטלית ודרישותיו האובססיביות הימנה] וכפי שנדון בכך להלן סעיף ג.

האיש הודה [במקצת] בפנינו כי הוא ניהל קשרים כאלה ואחרים עם נשים זרות, אך טען שאלה היו רק דיבורים והתכתבויות, הא ותו לא. בהגינתו יש לציין, כי – תוך כדי שמיעת ההקלטות באוזנינו כשהוא מדבר עם 'חרדיה טובלת' וכדו', על עסקי מקווה, מגבות, ועוד - האיש הודה בפנינו וזיהה את קולו, אך התעקש לאחוז בקרנות המזבח, באומרו: 'זה היה רק דיבורים'... 'היו התכתבויות אבל לא היה מעשה' [פרוטוקול דיון חקירות מיום 13.07.23, שורות 299-314 יובא לקמן בסעיף ד]. לאמור: האיש הודה במקצת.

לאור הוכחות נסיבתיות שהוצגו בפנינו מחד, ושמיעת האיש בדיונים ובחקירות בפנינו מאידך, התרשמנו ברורות כי יש לאמץ את גרסתה של האישה בעניין זה, שכל הנראה האיש לא חדל ממעשיו אלה, כשהוא איננו מתבייש לספר בפני בית הדין כי הוא היה משתמש

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בכדורי ויאגרה, ואף הגדיל עשות וסיפק זאת לגברים שונים שהתביישו לרכוש זאת בבית מרקחת, משל מוציא הוא ערמונים מהאש לכל דורש, וכפי שיובא להלן.

לא אחת בית הדין פנה אליו למנוע בושות אלה ולקבל את פשרת בית הדין, אך הוא סירב וחבל [עיי' בפרוטוקול הדיון מיום 13.07.23 שורות 10-16, ועוד].

אשר על כן יש לקבוע כי הגירושין יצאו מהנתבע, ויש לחייבו בכתובה ובתוספתה.

ב. דין רועה זונות - עדות נסיבתית, אומדנא ורגל"ד / עדות בדיעה שלא בראיה / דין מרומה מעבר לאמור, אחת מטענותיה המרכזיות של האישה על האיש הייתה, כי הוא בגדר של רועה זונות על כל המשתמע מכך. האישה הרבתה לתאר בפנינו את מהלכיו והתנהלותו של האיש בעניין. שמענו את הודאתו של האיש לקיומן של תכתובות ודיבורים עם נשים זרות, כמפורט בהרחבה בפרוטוקולים - ציטוטים בהמשך.

משכך טוענת האישה, כי יש לדון כרועה זונות ולחייבו בכתובה במלואה.

דא עקא שבמקרה דנן ליכא עדי טומאה מחד, אך איכא אומדנא ורגל"ד מאידך, שהאיש סרח וקלקל את חיי המשפחה והביאם לסיומם. יש לדון, האם ניתן להסתמך על כך ולחרון דינו ללא עדי טומאה וכדשנינו גבי 'הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה'.

מקור הדין - דברי האגודה

האגודה במסכת יבמות סה ע"ב כתב, וז"ל:

"פעם אחת בא מעשה לידי, לאה טוענת על ראובן [שהוא] רועה זונות והוא כופר. ופסקתי שאם תביא עדים שהוא כן יוציא ויתן כתובה. איבעית אימא קרא. איבעית אימא גמרא. איבעית אימא סברא. קרא דכתיב [בראשית ל"א] אם תקח נשים על בנותי. איבעית גמרא דאמרינן הכא והוא דאפשר בסיפוקיהו ובנדון זה כתיב [משלי כ"ט] ורועה זונות יאבד הון. ואיבעית אימא סברא, דגרע מכל הנהו דפרק המדיר [ע"ב ע"א]. ודווקא שיש עדים שראו אותו עם הארמאית כדרך המנאפים, אבל אם הביאו לו נכריות בנים עבור זה לא כייפינן ליה, שראינו כמה נספים בלא משפט בעלילות".

דברי האגודה הללו הובאו לפסק הלכה ברמ"א אה"ע קנד, א.

מדברי האגודה הללו נראה לכאורה שצריך עדות גמורה על הניאוף, וכפי שכתב שיראזי אותו "עם הארמאית כדרך המנאפים", וכמבואר בבבלי מכות ז ע"א.

אך באמת מצאנו גרסאות אחרות בעניין זה:

בנוסח המהרי"ו, נאמר "שראו אותו עם המנאפים" ולא "כדרך המנאפים".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם הבית יוסף (אבן העזר קנד, א) הביא מחידושי האגודה ליבמות בנוסח זה השונה, כשיש בשינוי זה השלכה הלכתית, כפי שיבואר.

זה לשון הבית יוסף שם:

"פעם אחת בא מעשה לידי, לאה טוענת על ראובן שהיה רועה זונות והוא כופר, ופסקתי שאם תביא עדים שהוא כן יוציא ויתן כתובה, אי בעית אימא קרא, ואי בעית אימא סברא, ואי בעית אימא גמרא. קרא - דכתיב (בראשית לא,ג) "אם תקח נשים על בנותי". גמרא - דאמרינן הכא (יבמות סה,א) והוא דאפשר בסיפוקיהו. ובנדון זה "יאבד הון" (משלי כט,ג). סברא - דגרע מכל הנהו דפרק המדיר (עז,א). ודוקא שיש עדים שראו אותו עם המנאפים, אבל אם הביאו לו הנכרים בנים, עבור זה לא כפינן ליה, שראינו כמה נספים בעלילות."

וברמ"א קנד, א הביא את דבריו להלכה דכופין לגט, ומצטט את האגודה כפי שמובא בב"י, וז"ל:

"אם יש עדות בדבר, שראו אותו עם מנאפים או שהודה, יש אומרים שכופין אותו להוציא."

'עדות' לעומת 'רגלים לדבר' ו'אומדנא' - ביאור דברי הרמ"א

כפי הנראה, הרי שמדקדוק לשונו של הרמ"א ששינה מלשונו של האגודה, חזינן שהוא למד אחרת האם ועד כמה יש צורך בהבאת עדות לביסוס טענה זו שהאיש נואף ורוע"ז. האם ישנה דרישה לעדי טומאה ממש כבכל תביעה בבי"ד, או שמא סגי רק ברגל"ד ואומדנא. כמובן שנפק"מ גדולה יש בזה לנידוננו כפי שיבואר.

עולה א"כ, שלגרסה המובאת באגודה עצמו, צריך ממש ראיה ברורה ועדות לכל דבר ועניין. אולם לגרסת המהרי"ו אין צריך שיראוהו ממש כדרך המנאפים אלא עם מנאפים בלבד, וכלשון הב"י והרמ"א הנ"ל.

על כן, בכל אימת שיש בפנינו מקרה שהעדויות הקיימת בפנינו מתייחסת אך ורק להתכתבויות ודיבורים שלפני המעשה, וכשאין לנו עדויות של ממש על מעשה טומאה, באנו בזה לכאן למחלוקת זו, האם יש לתת משקל ליצירת אומדנא לנוכח רגל"ד המסייעות להצביע על האיש כמי ש'ראו אותו עם מנאפים', ולדונו כרוע"ז על כל המשתמע מכך כהכרעת הבית יוסף והרמ"א.

כך העלו רבים מפוסקי זמנינו, ואציין בודדים מהם:

יעויין בפסק דין של בית הדין הגדול ברשות אב"ד הגר"ח איזירר זצ"ל, הרה"ג ציון בוארון, ציון אלגרבליל שליט"א, [תיק מספר: 850106/2] (פסקי דין רבניים מתוך המאגר המקוון פס"ד תקצט) שעסקו בערעור על פס"ד בית הדין האזורי אשדוד [בתיק מס' 10836/6], וכתבו לבאר את מחלוקתם של דייני ההרכב האזורי בזה"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

'ראינו את נימוקי הדיונים הרוב והמיעוט של בית הדין האזורי... נראה כי דייני בית הדין נחלקו ביניהם בעיקר בשאלה האם יש להשוות את גדרי העדויות ברועה זונות לגדרי עדויות במעשה כיעור של אישה בכדי לאוסרה על בעלה. דעת הרוב נקטה, כי במקרה של בעל 'רועה זונות' סגי באומדנא הקובעת שהבעל קיים עמן יחסי אישות, ואילו דעת המיעוט סברה כי לצורך קביעה כזו נדרשת עדות של ממש.

עוד נחלקו ביניהם הדיונים בנאמנות העדויות שנאמרו במקרה זה, כאשר דעת הרוב סבורה שנשים ופסולים נאמנים לחייב את הבעל בגט... שדעת הרוב בפסק הדין חידשו הדיונים, שאם אנשים ראו את הבעל עם מנאפים סגי ולא צריך עדות על זנות ממש. הטעם לדעתם זו הוא מפני שלצורך כך סגי באומדנא בלבד.

וכן בפס"ד מבית הדין בת"א [תיק מס' 1310623/5] בהרכב הגרצ"י בן יעקב שליט"א, פס"ד מבית הדין בירושלים [תיק מס' 945805/18] בהרכב הגר"מ פרימן שליט"א, בספר 'עטרת דבורה' ח"ג סימן פח עמוד 371, ועוד למעלה בקודש מצינו כן בדברי הלבוש, הערוך השולחן, ועוד.

ועיין עוד בפד"ר כרך יב עמ' 25 ואילך פס"ד של הגר"ש ישראלי שהעלה ג"כ, שבילוי פעמים רבות עם נשים זרות אפילו שאין עדות ביאה הוי "רועה זונות".

נמצאנו למדים, כי רוב מניין ובניין דייני ישראל הסכימו בזה כדעת הרמ"א והב"י בדברי האגודה, דסגי באומדנא בלבד, ואי"צ בעידי טומאה.

טעם הדין - קלקול חיי המשפחה

בביאור הדברים נבאר בקצרה, דיסוד דבריו של האגודה בנוי על כך, שסיבת חיובו של האיש בגט, איננה מחמת מעשה העבירה שנאף עם אישה זרה, אלא מחמת שבמעשיו הביא את חיי הנישואין אל קיצם עקב יצירת מצב שאשתו כבר איננה מסוגלת להמשיך לחיות לצידו, וכפי שעולה מדבריו של ה'ערוך השולחן' באבה"ע [סימן קנ"ד סעיף ט"ז], שביאר מדוע דין רועה זונות חמור יותר מכל עברה אחרת שעשה האיש ולא מצינו שכופין אותו להוציא את אשתו, וז"ל שם:

"עוד כתב, מי שהוא רועה זונות ואשתו קובלת עליו אם יש עדות בדבר שראו אותו עם מנאפים או שהודה י"א שכופין אותו להוציא אבל משום שמביאים לו ילדים אין לחוש דילמא משקרים עליו עכ"ל. ואף על גב דעל שארי עבירות כשאין נוגע לה אין כופין אותו לגרש, מ"מ ברועה זונות כופין, דוודאי נוגע לה לעונתה, דרועה זונות ממאס בהיתר ומים גנובים לו ימתקו, ובוודאי שמאוס עליה. ואפשר שגם יש סכנה בדבר. ולא מיבעיא לדעת הרמב"ם דבמאס עלי כופין להוציא, אלא אפילו להחולקים, במאס עלי בכה"ג מודים. והרי בש"ס מבואר דבמורד מתשמיש כופין וכ"ש ברועה זונות דגרוע יותר כמובן".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ויעויין עוד בפד"ר א' עמוד 13 [בהרכב הרבנים הגאונים זצ"ל: א. גולדשמידט, ש.ש. קרליץ, י. בבליקין] שגם כן ביארו בדרך זו, שסיבת כפיה בגט ברועה זונות הינה מחמת הרס חיי המשפחה הבא כתוצאה מהנהגה של הבעל, עיי"ש.

משכך, כאשר ישנה בפני בית הדין הודאת בעל דין ו/או עדות כשרה על דברים מכוערים שאין בהם יותר מאשר הוכחה נסיבתית זו או אחרת המוכיחה כי יש כאן קשר פסול - עדות או הודאה המצביעה על דברים שבד"כ אם הם קיימים, הם יכולים להביא לידי זנות וכדו' - כחיבוקים ונשיקות או אפילו התכתבות אינטימית עם נשים, מ"מ יש לומר שעצם התנהגות שכזו של האיש וההיגררות לחיי הפקר והוללות ח"ו, היא זו המביאה לקלקול האישות וחיי המשפחה - גם אם לא ברירא לן מילתא שאכן האיש הגיע רחוק עד ליחסי אישות מממש.

עוד אפשר להוסיף ולבאר בד"א ולומר, שחידושו של האגודה הוא שסגי באומדנא של בית הדין, שעל פיה יש לקבוע **שבדאי** קיים האיש יחסי אישות עם אישה זרה.

כך או כך, ה"ה נמי במקרה דנן יש לומר, שעיסוקיו של האיש באופן אובססיבי בכל הקשור לחיי המין שלו, כשהוא מנהל קשרים ושיחות עם נשים אחרות על דברים שהצנעה יפה להם, וכפי שנרחיב להלן בכך, ונביא ציטוטים מפרוטוקול הדיון. בשל כך, בהחלט יש מקום להגדירו כרוע"ז - עכ"פ לשיטת הב"י והרמ"א וכפי שנתבאר, ויש להסיק שזה מה שגרם לאישה לסלוד הימנו.

טעמי האגודה בהשלכה לנידוננו

עוד נראה לומר, דהנה באגודה הביא שלשה טעמים לדינו, כדלעיל. לכאן נראה שכל אחד מהאיבעית אימא עומד כטעם ונימוק מספיק בפני עצמו. כמו"כ בתשובת מהר"ם מרוטנבורק שלא הגיעה לדינו (ראה באגודה שם מהדורת בריזל בהערה פט), ושעליו כותב האגודה ש"מהר"ם מרוטנבורק כתב ככל טעמיו", הרי אלו יסודות חזקים שיש להישען עליהם.

נתבונן בכל טעמיו הנזכרים בהתייחסות לנידוננו.

הטעם הראשון שכתב מקרא, הוא האמור בבראשית שקיבל עליו יעקב אבינו את דרישת לבן שלא יוסיף נשים על נשותיו, והאגודה ומהר"ם אינם רואים חילוק בכך שהיה ליעקב כבר ארבעה, ולא חילקו בכך, וכן לא חילקו בין נשים בנישואין לפנויות בבגידת הבעל שלא בנישואין, כנראה משום שכבר מהר"ם מרוטנבורק גזר והחרים אצל האשכנזים שלא יישאו אפילו שתי נשים, וראה ברמ"א סי' ב' סעיף י' שכופין בחרמות ונידויים לגרש את השנייה. וכן בבית יוסף סוף סי' א' בשם הנמוק"י הריטב"א, והתוס' שחייבין לכופ על החרם.

ככל הנראה הם הבינו שיש ללמוד ממקור הפסוק, שיש צער ופגיעה קשה לאישה נשואה באמון שביניהם לנוכח בגידה, וקיום יחסי אישות עם אחרת. לא משנה כלל אם זה בדרך נישואין אם לאו, זוהי השפלה נוראה לאישה.

בכך הולכים האגודה ומהר"ם מרוטנבורג לדרכם בטעמם השלישי, שמעשה שכזה גדול הוא בצערו יותר מאלו המנויים בפרק המדיר שאמרו שחייב להוציא את אשתו בגט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יעויין בתרגום יונתן בן עוזיאל שתירגם ופירש את האמור באותו פסוק: "אם תענה את בנותי", לעשות להם עלבון, ובלשונו: "למעבד עולבנא". ואלו בין הדברים המנויים שם בפרק המדיר כגון שלא להשאיל כלים לשכנים שמהוי עלבון לאישה שמיאה שם רע בשכנותיה (שם ע"ב, א').

בטעמם השני של האגודה ומהר"ם מרוטנבורג שהוא משום מאבד את מזונות משפחתו, עפ"י מקור הפסוק [משלי כ"ט, ג] "רועה זונות מאבד הון".

בטעם השלישי שלהם העלו, שרוע"ז גרוע מכל אלו האמורים בפרק המדיר, הוא כמו שהבאנו מפרק המדיר בדוגמאות שלא תשאיל כלים לאחרים, שמחייבים לגרש, וכן אף האמור בפרק המדיר, ושהתפרש שם שהיא נדרה מתשמיש המיטה, וחובתו לגרש משום גרימת צער שלא הפר לה. וא"כ כל שכן צער עלבון כזה של קשר אינטימי עם אישה זרה.

מן הכלל אל הפרט

בנידוננו נראה, שכל הטעמים הנזכרים נמצאים.

אין ספק כי הפגיעה באישה, הינה על עצם התעסקות עם נשים אחרות בנושא זה - גם אם נאמץ את עמדת האיש כי היו אלה רק התכתבויות ודיבורים, הא ותו לא. כמובן שלזה זה יש לצרף את התנהגותו האובססיבית ודרישותיו בעניין זה מאשתו, וכפי ששמענו בדיונים כשהאיש מודה במקצת, וכפי שבית הדין בעצמו התבטא ופנה לבעל תוך כדי הדיון שהוא נתן לאשתו הרגשה כאילו היא שפחת מין - יובא להלן.

כמו"כ בעניין הוצאות כספיות, האיש עמד בפנינו והתלונן כל העת כי הוא בחובות כבדים ועל כן התעקש עד מאד להפחית ככל שניתן את חיובו במזונות. ייתכן עד מאד שיש לקשור בין שני תיקים אלה, וד"ל.

משנה גרסה / מודה במקצת

נציין ונבהיר, שאף שהאגודה מדבר על עדים או הודאת הבעל, בנידוננו כאמור, בתחילה הכחיש האיש כל קשר עם אישה זרה, אך לאחר שהוצגו בפנינו ונשמעו הקלטות שיחות שהביכו את האיש, הוא שינה את גרסתו והודה על ההתכתבויות והדיבורים ששמענו, אך הכחיש שקיים עמן יחסי אישות.

נצטט חלק מהדברים שעלו בפנינו בעניין מפרוטוקול דיון החקירות מיום 13.07.23 [שורות 297 - 317]:

האישה מציגה סרטון מתוך הטלפון (בסרטון נראית האישה מדפדפת באפליקציית 'וואצאפ' ומשמיעה הקלטות מתוכה).

בית הדין: האם זה אתה בהקלטות?

האישה: זה הקול שלך?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האיש: זה הקול שלי, אבל אני לא מכיר את האישה הזו, שומעים שאני שר שיר.

בית הדין: אתה שר והיא שרה לך.

האיש: לא מכיר את האישה הזו, בשנה הזו היא לא טבלה, היא אמרה לי לך תתחתן תקים בית, זה היה מהשנה האחרונה.

בית הדין: מאיזה טלפון זה צולם? אמרת שלא היה לך טלפון נוסף, כל מה שיש לך זה מהטלפון הזה?

האיש: מהטלפון הזה בטוח.

בית הדין: תראה לנו, אנחנו רוצים שתמצא את ההתכתבויות האלו בטלפון הזה.

האיש: לא מוצא את זה, אם עשיתי עבירה אחת אני מוכן לקבל כל מה שהרב יאמר לי.

בית הדין: אז מה זה היה?

האיש: זה היה דיבורים.

האישה מציגה סרטון נוסף.

בית הדין: האם זה נכון או לא?

האיש: היו התכתבויות אבל לא היה מעשה.

בית הדין: אז אתה משנה גרסה, עד עכשיו אמרת שלא היה ושאתה לא מכיר את הנשים האלו, ועכשיו אתה אומר שהיו התכתבויות אבל לא היה מעשה.

האישה מציגה סרטון נוסף.

אמנם האיש הודה רק בדיבורים ובהתכתבויות הקודמים לזנות, מ"מ מטעמיו של האגודה נראה שכל שקיימים טעמיו, הן מספקים לתוצאת אותו הדין.

התנהלות ברברית אובססיבית

יצויין עוד כי בדיונים שהיו בפנינו, התרשמנו ברורות, כי האיש מקולקל בנושא זה כשהתנהגותו רחוקה מלהיות בגדר הנורמה [וזו בלשון המעטה]. לאיש יש צורך מוגבר לקיום יחסי אישות, כשהוא איננו מוסת, איננו מטופל, כשהוא לא התבייש לספר בפנינו כי הוא לוקח כדור 'ויאגרה' כשמטרת כדור זה להגביר בקרבו את החשק לקיום יחסי אישות, וכפי שהודה בפנינו שיש לו גמ"ח בעניין, ראה בפרוטוקול הדיון הנזכר שורות 109-140:

בית הדין: האם פעם עברת טיפול?

האיש: על מה טיפול?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין: על הצורך המוגבר שלך לקיום יחסים, התדירות שנשמעת כאן היא יותר מהאדם הסביר, האם זה נכון?

האיש: אני בחור צעיר.

בית הדין: האם זה נכון שהיה לך צורך מוגבר? כן או לא?
ב"כ האישה: זה הטיפול התרופתי שהוא נוטל.

האיש: לא.

בית הדין: כמה פעמים פנית אליה בשבוע?

האיש: אולי בתור זוג צעיר הייתה תדירות גבוהה יותר.

בית הדין: כמה פעמיים?

האיש: בשנה הראשונה שלוש פעמים בשבוע.

בית הדין: לא יותר?

האיש: אני שומר על קדושה.

בית הדין: אף פעם לא היה יותר?

האיש: לא זוכר, אולי שלוש פעמים קרה שיותר.

בית הדין: אתה בטוח?

האיש: בטוח.

בית הדין: אתה לוקח כדורים?

האיש: לוקח ויאגרה כמה פעמים, יש לי גמ"ח, לקחתי כמה פעמים.

בית הדין: למה?

האיש: כי היא לא רוצה אותי אז זה מוריד את החשק.

בית הדין: למה אין לה חשק?

האיש: כי יש לה חולי, כל מה שהיא אמרה שקר, אני סבלתי כל החיים.

בית הדין: אתה מבין שאתה צריך להוכיח כל מה שאתה אומר, חובת ההוכחה היא עליך.

האיש: אין בעיה.

בית הדין: עכשיו היא צריכה לחקור אותך, אני שוב שואל האם אתה מוכן לעצור את הדיון ואת הביזיון הזה ולחתום על הפשרה?

האיש: למה הרב שואל את זה? מה רק אני אשם?

בית הדין: אם נוח לך להמשיך את הביזיון הזה בבקשה, גם לי לא נעים לשמוע את הדברים האלה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האישה: הכי עצוב שאני באתי כנועה ממדרשיה, והוא השתמש בתורה ובקדושה להרוס לי את החיים.

כואב הלב לראות כיצד האיש מנותק מהמציאות, ומערבב הכל יחד עם התורה כשלדבריו הכל מגיע מצד הקדושה. הוא כלל איננו מודע לכך [או עושה את עצמו ככזה] שהוא סובל מבעיה הצריכה טיפול וויסות וכפי שאובחן ע"י פסיכיאטר, ובהעדר זאת, קשה מאד לחיות חיים תקינים, לא הוא ולא הסובבים אותו על כל המשתמע מכך.

קשה מאד לקבל את גרסת האיש, ולא רק מחמת ששינה גרסתו והודה במקצת, אלא מחמת הרושם הברור שהזכרתי לעיל.

הדברים שייכים כאמור לא רק כמענה לשאלה מהיכן יצאו הגירושין, אלא בהחלט גם לנידון בסעיף זה להגדיר את האיש כרוע"ז, לאור רגל"ד ואומדנא הניצבת בפנינו עקב מעשיו והודאתו.

פתיחת גמ"ח בעניינים שהצנעה יפה להם

אם לא די במה שצויין עד כה, הרי שלא זו בלבד, הגדיל האיש וכמסיח לפי תומו גילה את אוזנינו בדיון, כי הוא פתח גמ"ח ועזר לאנשים להשיג את הכדור הנזכר, והפך להיות ספק בתחום זה, כשהוא מספק לכל דורש את הכדור וכמופיע בהמשך הפרוטוקול בשורות 280 – 296:

ש. אני מבינה כש[ע'] סירבה לתחנונים שלך לחזור לשלום בית היא זכתה לשלל קללות ששלחת לה (מציגה מסמכים ומקריאה מתוכם) האם זה נכון?

ת. ניסיתי להציל את הבית.

בית הדין: אני רוצה לשאול אותך, אתה נשאלת על ידי האם זה נכון שאתה מגדיר את עצמך שהצורך שלך למין זה לא כמו כל אדם אלא מעבר לסטנדרט, ואתה מכחיש זאת, אבל אתה כותב שם "אני מודה שאני חם".

האיש: אני חם, זה לא פעמיים ביום.

בית הדין: מה זה חם, כל מה ששמענו נותן רושם שהדברים שאתה אומר לא מדויקים, אם לא תהיה ברירה נביא את הנשים הללו לכאן.

האיש: אני מוכן שתביא אותן, האם אסור לי להגיד לאשתי שאני חם?

ש. האם אמרת לפסיכיאטר שאתה נוטל ויאגרה?

ת. פעם בכמה זמן זה טבעי.

ש. מה זה טבעי? חברים שלך בכולל גם לוקחים פעם בכמה זמן?

ת. הרבה אנשים לוקחים את זה, אני הייתי מוציא לאנשים מרשם לויאגרה כי הם מתביישים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין: ואתה לא מתבייש? למה הם מתביישים ואתה לא? זה יוצר רושם שאתה שונה מכולם, והצורך שלך גדול?

האיש: נו הרב באמת.

נשגב מבינתנו, כיצד אדם המכנה עצמו בן תורה אברך כולל המתנהל בקדושה וטהרה, לא טיפל בעצמו, ולא זו בלבד, אלא מוצא לנכון לפתוח גמ"ח דווקא בתחום זה. בכלל, איך ניתן להבין מצב שכזה, שנושא זה ייהפך לשיחה בין אותם אנשים המתיימרים לייצג את התורה ואורחותיה.

הדברים מדברים בעד עצמם.

דעת תורה - המינון המתאים

ידועים דברי הגמרא במסכת סנהדרין ק"ז, א, מדוע אנו אומרים בתפילה "אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב" ואין אומרים אלוקי דוד כבקשת דוד המלך ע"ה ותשובתו של הקב"ה:

"אמר רב יהודה אמר רב, לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון, שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל... ונתעלמה ממנו הלכה, אבר קטן יש באדם, משביעו רעב, ומרעיבו שבע".

אין כאן המקום להאריך בעניין במסגרת פסק דין זה. הרוצה להחכים בעומק הדברים, יעויין בדבריו המאלפים של המהר"ל בחידושי אגדות שם בסוגיה. ויעויין עוד ב'באר שבע' על סנהדרין שם מה שהעלה בזה, ואף הביא את דברי רש"י במס' עבודה זרה ד', ב, בדב"ה 'ולבי חלל בקרבי' שכתב, "גזירת מלך הייתה לשלוט יצר הרע בדוד שיחטא כדי ליתן פתחון פה לשבים" וכו'. וכן בעיון יעקב (על עין יעקב) סנהדרין פרק יא שם באות רל"ד¹, ואכמ"ל. רק אציין ואומר, שדומה שדברי חז"ל אלה מקבלים משנה תוקף בנידון שלפנינו, וד"ל.

¹ כל זאת עוד בטרם נגענו בחומרת איסור מחשבת זנות וניאוף. איסור חמור ביותר להרהר בעבירה, שנאמר (במדבר טו, לט): "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ודרשו חכמים: "אחרי עיניכם" - זה הרהור עבירה.

וידועים דברי הגמרא (יומא כט, א): "הרהורי עבירה - קשים מעבירה". בטעם הדבר נחלקו הראשונים: רש"י (שם) מפרש: "תאוות נשים קשה להכחיש את בשרו יותר מגופו של מעשה", ואילו הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג, פ"ח) מפרש: "מפני שהחוטא בהרהור חוטא בשכל, במבחר מידותיו, ואינו דומה מרי של עבד פחות למרי של שר גדול".

אציין רק את דברי הגמרא על הפסוק בספר במדבר: "ויקצוף משה על פקודי החיל" מובא בגמרא (שבת סד, א): "אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: אמר להם משה לישראל: שמא חזרתם לקלקולכם הראשון (לזנות עם בנות מואב, ולכן אתם צריכים קרבן). אמרו לו: לא נפקד ממנו איש. אמר להם: אם כן כפרה למה? אמרו לו: אם מידי עבירה יצאנו, מידי הרהור לא יצאנו; מיד ונקרב את קרבן ה'. תנא דבי רבי ישמעאל: מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה? מפני שזנו עיניהם מן הערוה". ה' יצילנו וישמרנו נצח סלה ועד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טענות על אלימות ואונס

האישה אף טענה בפנינו כי האיש אנס אותה לא אחת, כשהיא מתענה תחת ידו. לדבריה, תוך כדי עשיית המצווה, הוא היה מרבה במילים בוטות כלפיה ובכינויים של שפת ביבים שבודאי שאינה עולה בקנה אחד עם הקדושה והטהרה שציין האיש בפנינו.

לעומתה, האיש טען בדיוק ההיפך, כי דווקא הוא זה אשר היה מתענה על ידה כשהיא מורדת בו באופן קבע.

נצטט את הקשור לטענות האישה מפרוטוקול החקירות הנזכר, ותגובות האיש - שורות 41 - 57:

ש. האם נכון שכל המחלוקות עד הלום זה היה רק על חיי אישות?

ת. בעקבות זה בעקבות החולי מין שלו, הוא חולה מין והוא משתמש בתורה כדי לקבל את מה שהוא רוצה, הוא אומר "מה את רוצה שאני ילך עם רוסיות?"

ש. האם זה נכון שהיינו בבית מלון בנתניה, ארזנו מזוודות, וחזרנו באותו יום, נהנינו במלון ואיך שהגענו לחיי אישות סילקת אותי מעלייך וחזרנו לבית באותו לילה?

ת. נכון שהיינו בבית מלון, הייתי פגועה נפשית, זה היה לפני 20 שנה, לא הייתי רגועה ומפויסת, רציתי בעדינות וברוגע ובפיוס, והוא שבר את הכלים.

בית הדין: מה היה קודם לכן? ממה היית פגועה?

האישה: הייתי פגועה לא זוכרת בדיוק על מה.

ש. האם זה נכון שאמרת לרב [...] החתן של הרב [...] שאת שונאת חיי אישות?

ת. שקר וכזב.

בית הדין: הייתם ביעוץ אצל הרב הזה?

ת. רק בטלפון.

ש. האם זה נכון שהרב [...] בא לדבר איתך על חיי אישות שהיא לא הייתה רוצה לשמש?

ת. הוא ניסה שלום בית אבל לא דיבר איתי על הנושא הזה, הרב [...] מחולון אמר לו שעדיף שתוציא זרע לבטלה ותפסיק לצער את אשתך, שתיהן עבירות מדאורייתא.

האיש: הרב [...] מחולון אמר לי "אין מה לעשות אשתך חולה תוציא זרע לבטלה".

ש. האם זה נכון שלא רצית שאגע באיברים שמותר לגעת?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ת. שקר וכזב, הדבר היחיד שנכון שהיית אונס אותי כל פעם ורואה אותי בוכה ומתכווצת ולא מפויסת, ובבוקר מתנצל ומביא לי פרחים.

בית הדין: למה לא היית מפויסת?

האישה: בגלל שהוא היה אליים במילים, אומר לי 'שרמוטה' אומר לי 'בת זונה', אם אני לא אסכים להיות איתו – אין קניות בסופר באותו שבוע, לא יהיה לי אוכל לשבת, היה לי צורך להאכיל שישה ילדים, היה לוקח לי את הכסף מהארנק, גוזר לי את כרטיסי האשראי, לוקח תכשיטים, לוקח את המפתחות של האוטו שלא אסע, הוא לקח לי את הנעליים, היו לי ארבע זוגות נעליים והוא לקח נעל אחת מכל זוג.

בית הדין: מה הכוונה שהוא היה אונס אותך?

האישה: כשאני ברוגז איתו והוא בא אלי אז אין לי ברירה, הוא היה אומר לי "זה התפקיד שלך בעולם הזה", "בשביל מה את אישה?", עם דבר כזה שאין קניות בסופר אז אני עוצמת עיניים, והוא שואל אותי "למה את בוכה?" שיגמור כבר שירד מעלי! יש לו חולי מין, יש תקופות שהוא רוצה לשכב איתי פעמיים ביום, הוא היה שוכב איתי באמצע שינה, הכל היה כדי להמשיך את החיים, כדי שייצא מההתקף שלו.

ש. לעולם לא החסרתי דבר, האם החסרתי פעם קניות או דברים?

ת. היו זמנים שלא היה סופר כשהיית בהתקפים.

ש. האם היה כזה דבר שחסר אוכל בבית?

ת. לא היה חסר אוכל.

המעניין הוא, שהאיש לא הכחיש בפה מלא את טענותיה הקשות של האישה בעניין זה.

ברור גם ברור, כי אין בדעתנו וביכולתנו להכריע במחלוקת מציאותית זו שבין הצדדים, מה ארע ביניהם בחדרי חדרים, ומי מהם אשר משקר בפנינו במצח נחושה.

אף אין מתפקידנו להתעסק בטענה הנוראה של האישה כי היא נאנסה ע"י בעלה תוך כדי שינתה.

אולם, כאשר אנו מדברים במושגים של אומדנא, הסתברות ורגל"ד, ועלינו להחליט איזו גרסה מבין שתי הגרסאות עלינו לקבל ולאמץ [בשלמותה או שלא בשלמותה] **ברור הדבר כביעתא בכותחא שאנו נקבל את עמדת האישה ונדחה את עמדתו של האיש.**

הדברים עולים בקנה אחד, עם אבחנתו של הפסיכיאטר בדבר מחלת הפסיכוזה ממנה לוקה האיש, כשהוא איננו מסוגל לפרש את המציאות כמות שהיא, עם הדיווח שהתקבל מהמטפלים השונים לפקיד העזר של ההרכב, אך בעיקר מרישומנו הברור בדיונים שלא השתמע לשתי פנים, כי האיש לפחות בנושא זה חולה ואיננו מווסת, וכפי שהובא לעיל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדברים אף מסתברים, לנוכח סירובו של האיש לטפל בעצמו ולקחת את הכדורים שציווהו הפסיכיאטר, למעט את אותו כדור ויאגרה, שדווקא אותו הוא משום מה הרבה לקחת.

תגובותיו של האיש כשלא קיבל מבוקשו

האישה העלתה בפנינו כי תגובתו בעת שהוא לא היה מקבל את מבוקשו, הייתה קשה וקיצונית למדי. הדברים הועלו בדיון [שורות 258-263 לפרוטוקול החקירות]:

ש. במסגרת כתב התביעה אתה טוען שיש לה בעיה עם קיום יחסים, אני רוצה לפרט לך את ההתנהגות שהיית נוקט בה כשלא קיבלת את סיפוקך, היית מעיר את הבית, משליך חפצים, שובר בשמים ואיפור, גזרת כרטיס אשראי, עקבת אחריה לבית הוריה, זו התנהגויות של חולה מין, האם עשית את זה?

ת. לא, אם זה היה קורה הייתי יוצא מהבית והולך לאוטו, או הולך לישון עם כדור.

ש. היא מעידה שמרוב צער היא הייתה בוכה ומתכווצת, ואתה מסיים כשהיא בוכה ובבוקר מתנצל?

ת. לא היה, לא התנצלתי.

יודגש בזאת, כי האיש בתגובתו לטענה זו לא הכחיש לחלוטין את האמור, רק אמר שהוא לקח כדור להרגיע את עצמו, יצא מהבית והלך לרכבו.

הוא אומר, שהאיש אף לא הכחיש את מצבו הקיצוני שכשהוא איננו מקבל את סיפוקו המיני, הוא משתולל ויכול להגיע לידי איבוד שליטה. בשל כך הוא לוקח כדור להרגעה ויוצא מהבית.

ייתכן שהתנהגות זו ותגובת האיש, הינה כתוצאה של לקיחת כדור הויאגרה שהאיש הרחיב אודותיו.

מצב עגום זה כפי שתואר בפנינו ושהאיש לא הכחישו לחלוטין, עולה בקנה אחד עם עמדתם של חלק מהמטפלות שהעבירו את דבריהם בע"פ לפקיד העזר, בדבר רישומם אודות התנהלותו וסגנון דיבורו הבוטה, הפוגעני, והאגרסיבי של האיש כלפי האישה וגם כלפיהם.

האיש ציין בפנינו בחקירתו את האישה, כי הדבר היחיד עליו היה נסוב המריבה המתמדת ביניהם, הוא בעניין המיני, כשלדבריו האישה הייתה מורדת בו, והאישה כמובן הכחישה לחלוטין.

אנו סבורים, שהיא גופא שהאיש סירב לטיפול ונמנע מלקחת את הכדורים שנתנו לו בעניין הפסיכוזא - להירגע בתחום זה ולמתן את הצורך המוגבר לקיום יחסי אישות – מטיל עליו את כל האשמה לפירוק הנישואין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדבר חמור שבעתיים, שהרי כפי שהוא עצמו אמר בפנינו כי זה הדבר היחיד שגרם לו עינוי בחיי נישואיו, ובמקום לטפל בזאת כדבעי ולמתן את עצמו, החליט האיש לוותר על חיי נישואין תקינים, ובמקום זאת הוא העדיף לקחת כדורי ויאגרה להגברת החשק בתחום - דבר שיצר בודאי להחמרת המצב ולא להרגעתו.

אשר על כן ברור גם ברור, כי ישנה בפנינו אומדנא ורגל"ד המסייעות להבין את אשר לפנינו, הן בעניין האשמה לגירושין, והן בעניין הגדרתו על פי דין כרוע"ז.

בשל כך כאמור, יש לדחות את גרסת האיש ולקבל את גרסת האישה.

וזאת למודעי, שאין בכוונתנו חלילה בשורות אלה להצביע על מעמדו וגדלותו של האיש בתורה וביראת שמים שבו, ו/או להמעט במידה זו או אחרת מכבודו של האיש. **כוונתנו אחת ויחידה להבהיר ברורות**, כי הרושם הברור שעלה בפנינו הוא, כי התנהגותו והתנהלותו של האיש בכל מה שקשור לחיי אישות איננה בגדר הנורמה בודאי, וק"ו בן בנו של ק"ו שאיננה תואמת לחיי בן תורה שחי בקדושה כפי שהרבה להגדיר את עצמו, והיא זו שהביאה את הצדדים לגירושין.

די אם נצטט מפרוטוקול החקירות שורות 88-108 מהם עולה, להיכן הקדושה של האיש הובילה.

האיש: האם אמרת לי "יש לך דקה וחצי לגמור"? האם זה נכון שרצית לשמש עם הבגדים? עם החולצה?

ת. שקר וכזב, מסרתי נפש בשביל הקדושה שלו.

האיש: למה היית צריכה למסור נפש בשביל לקיים יחסים?

בית הדין: אם זה נכון זה מה שהיא אומרת, זה הרבה יותר מלמסור נפש, היא לא שפחת מין, היא אישה! כדיין בישראל אני רוצה להגיד לך שפעם ראשונה שאני שומע ורואה כזה דבר נגד עיני, אם זה נכון, אתה יודע מה הרמב"ם אומר? איך ניגשים אל אישה?

האיש: אני יודע הכל, את כל הגמרות, הכל עשיתי בפיוס.

האישה: (צועקת) היית מבקש באיומים ועונשים, אנסת אותי, הוא גמר לי את החיים, אני אחרי שנה של טיפולים, במשך שבוע ימים כל בוקר וערב, אם לא אז אין קניות.

האיש: האם היו פעמים שלא הסכמת להוריד בגדים?

ת. שקר וכזב.

ש. האם זה נכון שאחרי המקווה לא הסכמת לחבק אותי?

ת. אחרי שאנחנו שבוע לא מדברים אז קשה לי לחבק אותך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין: אני רוצה לשאול אותך שאלה, אתה מבין לבד שאישה באופן טבעי רוצה קירוב מצד בעלה, איך אתה מסביר את זה שהיא התנגדה לקרוב מצידך?

האיש: אני הלכתי לרב גריינמן ושאלתי אותו האם להתגרש או לא? הוא אמר לי "לא לפרק את הבית" (בוכה).

האישה: ככה הוא בכה לי אחרי שהיה עם אשת איש, האם היית עם אשת איש כן או לא?

האיש: תתביישי לך, אני הייתי עם אשת איש? אמרתי לה האם אפשר לפחות רק להוציא את הזרע על הבער כדי שלא יהיה לבטלה לפי דעות מסוימות, גם את זה היא לא רצתה.

כל מילה נוספת מיותרת.

האיש המשיך את חקירתו את האישה מבלי שהתרגש יתר על המידה במה שהטיחה בו שוב ושוב אודות איומים, עונשים ואונס.

אכן, בתחילת דיון החקירות האיש כבר אמר את עמדתו בעניין טענה זו, שהוא ניגש אליה תמיד רק עם רשות ופיוס. אולם האישה הכחישה זאת לחלוטין, וכפי שעולה מפרוטוקול הדיון, שורות 58-81:

ש. האם זה נכון שכשכבנו היית פותחת סטופר בשעון ואומרת "יש לך דקה לגמור"?

ת. לא נכון, היינו אצל סקסולוגית, היא מטפלת מוסמכת חרדיה, היינו אצלה יותר מעשרה טיפולים, היא שמעה את הרקע, והיא אמרה לו "לאשתך אין בעיה מינית, ואין לי איך לעזור לך" היא הציעה לנו הצעה כזו, שנקיים יחסים פעמיים בשבוע כמו שהוא מבקש, עם כל ההכנות, ואולי נעשה עוד פעמיים בשבוע מהר רק כדי להרגיע אותו, אבל אחרי 10 מפגשים היא סירבה להמשיך איתנו, היא אמרה לו "עם הפה שלך אל תבוא אלי", ושהוא חי בפנטזיות.

האיש: לגבי אונס מעולם לא אנסתי אותה, לא ניגשתי אליה רק עם רשות ופיוס.

האישה: בטח פיוס, הוא היה חוזר על עצמו "אפשר?" "אפשר?" "אפשר?" "לא יהיה לך סופר השבוע".

בית הדין: תענה לי בבקשה את האמת, האם זה נכון שביקשת לקיים יחסים פעמיים ביום?

האיש: אף פעם לא היה.

בית הדין: לא היה אף פעם?

האיש: לא זוכר כזה דבר.

בית הדין: אפילו פעם אחת?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האיש: אולי בשנה הראשונה.

בית הדין: האם קרה לפחות פעמיים שלש שהתנהגת בברוטליות והיא נסגרה ואתה המשכת ועשית מה שרצית ולאחר מכן שלחת פרחים?

האיש: כל שבת יש אצלנו פרחים, לא היו דברים מעולם.

בית הדין: גזרת לה את כרטיסי האשראי?

האיש: לא היו דברים מעולם.

בית הדין: לקחת לה נעליים?

האיש: לא היה, הכל שקר.

בית הדין: קרה שלא דברתם במשך שבוע?

האיש: אולי יומיים, כשהייתה מענה אותי.

גם כאן חזינן כי האיש שינה את גרסתו והודה במקצת.

דומה שאם האיש היה נמנע מלקחת כדורי ויאגרה, ובמקום זאת מגביר את לימודי ה'מוסר' בכולל - מעמיק בדברי הגמרא ביבמות ס"ב, ב, "אוהבה כגופו ומכבדה יותר מגופו" ובדברי הרמב"ם בהלכות אישות פרק ט"ו הל' י"ט, וזוכה להבין מהי אישה וכיצד מתקשרים עמה, מטפל בעצמו ולוקח את הכדורים שהורה לו הפסיכיאטר, ומווסת את צרכיו בתחום המיני - ייתכן שהצדדים היו במקום אחר לגמרי.

בשל כך, מאחר וכפי שהודה בפנינו האיש, הוא הפסיק את הטיפול שקיבל בעניין [שורות 180-188 לפרוטוקול זה], הרי שבמצב שכזה כשהוא אובססיבי בעניין, וכשכל כולו למען הכלל בכל מה שקשור להשגת כדור ויאגרה - וכשאנינו מבין מדוע התנהגותו איננה תקינה ונורמטיבית - הרי שכמעט ואין סיכוי שיוכל להחזיק מעמד ולא לבגוד באשתו.

כפי שהעליתי לעיל, אנו חסרי נבואה לדעת ולהכריע עם מי מהצדק במחלוקת מציאותית זו, אך שוב נחזור ונאמר, שאם במשקפי אומדנא ורגל"ד עסקינן, הרי שלנוכח כל האמור ברור לי כשמש שידו של האיש על התחתונה בכל הקשור למחלוקת זו, כשהוא איבד ממזמן את חזקת החפות בכל הקשור לטענות קשות אלה, כשהוא מאובחן עם בעיה כאמור, מסרב לקחת כדורים כנדרש, למעט כדורי ויאגרה מידי פעם, וד"ל.

אומדנא - הוחזק כפרן/ דין מרומה

נוסיף על האמור ונאמר, כי במקרה דנן שהאיש חזר בו יותר מפעם אחת מגרסתו, ועל אף שהכחיש בתחילה באופן גורף כל קשר עם אישה מחוץ לחיי הנישואין, חזר בו והודה במקצת כאמור על קשר בדיבורים ובהתכתבויות בלבד, ולנוכח רישומנו הברור בדיונים, הרי שאין מנוס מלקבוע, כי על אף שאין לנו עדות או הודאה מצדו על בגידה ממש, אך האיש בגדר הוחזק כפרן כשאיבד זה מכבר את חזקת הכשרות, ויש לדון כדין מרומה, והוא בגדר רוע"ז כדלעיל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יצויין בזאת, כי בעקבות הרושם שהותיר עלינו הנתבע כבר בתחילת הדרך, לא אחת בית הדין רמז במהלך הדיונים, כי על פניו יש לחייב את האיש בכתובה, וניסה אף להביא את הצדדים לפשרה ברוח זו יותר מפעם אחת, מהלך שנדחה בעיקר ע"י האיש.

נצטט דוגמא אחת מפרוטוקול הדיון מיום 01.05.23 שורות 147-153:

ב"כ האישה: ההלוואות נלקחו אך ורק לצרכיו הפרטיים. על תביעת הכתובה של 190000 האישה לא מוחלת. אפשר להסתפק ב-150000 [לאחר מיכן בשורה 173, הסכימה ב"כ האישה רק ל 180000 ש"ח].

חילופי דברים בין ב"כ הצדדים.

ב"כ האישה: מפטירה לעבר ב"כ האיש - אתה חדש בתיק, חצוף.

בית הדין: לא מקובל שאת מפריעה וחבל שזו ההתנהלות בין קולגות למקצוע. אני מציע שתשלם 120,000 ש"ח במקום הכתובה.

מבקשים להתייעץ לגבי הצעת הפשרה.

האם ניתן לדון עפ"י אומד הדיין בזמן הזה

בדין מרומה ובירור האמת ע"י בית הדין במצב שכזה, כבר הארכתי בזה במקו"א. אציין בקצרה לתועלת המעיין את מקורות הדין ועיקרי השיטות.

ידועים דברי הרמב"ם בסנהדרין פרק כ"ד, א, ובהל' ב שם גבי 'האידינא משרבו בתי דינים שאינם הגונים', ומקורו מדברי הר"ף בכתובות מ"ג, ב, הסוברים שאין הדיין יכול לפסוק הדין על פי אומד הדעת, וכן בשו"ע חו"מ סימן ט"ו סעיף ג'.

מאידך, בסעיף ד' הביא השו"ע שם לחלק בין מקרה שהתובע רמאי, דאז יש לדיין להסתלק מן הדין. משא"כ כשהנתבע רמאי, דאז אין לדיין להסתלק, אלא יש לדונו עפ"י אומדנא דמוכח, אם הוא דיין מומחה ביחיד בדורו.²

מקור דין זה מדברי הרא"ש בסנהדרין פרק ד' סימן א, ובתשובותיו כלל סח, כ', וכלל קז סימן ו' שהוכיח כן מההיא דר' בנאה במסכת ב"ב נ"ח, א, ועוד. עיי"ש שהסיק לדינא, שבמקום שישנן אומדנות טובות, ולב הדיין שלם בדבר, שניתן לפסוק על פי אומדנות גם בזמן הזה.

פוסקים רבים הסיקו דלא כהרי"ף והרמב"ם - והסיקו לדינא שיש לדון עפ"י אומד הדעת של הדיין אף בזמן הזה - יעויין עוד בדברי הסמ"ע שם [סי' טו] בס"ק ט"ו, שהביא דברי

² אין ברצוני להאריך בדין זה, אציין רק את פד"ר ט' עמ' 349, שסברו שכיום בתי הדין האזוריים, יש להם דין של יחידים בדורם. מאידך, יעויין בישועות ישראל [להגאון מקוטנא] סימן ט"ו סק"ד, שנקט לדינא שצריך שיהיה יחיד בדורו. לענ"ד יש לדון בזה עוד. מה שברור הוא, כי הסמ"ע והש"ך בסי' ט"ו ופוס' נוספים שנביאם להלן, הכריעו בזה לקולא בעניין ההיתר לדון גם היום על פי האומד - גם מבלי להצריך דיין מומחה בדורו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המהרי"ק בשורש ק"ח ואת דברי הרשב"א בתשובה אלף קמ"ו דמ"ד. גם הש"ך שם בס"ק ו' הביא את הסמ"ע להלכה, וציין את דברי שו"ת מהר"ם אלשיך סי' מ' (ודלא כמצויין בש"ך סי' ה), ואת דברי מהר"ם אלשיך סי' קי"ט, ושניהם גם הסמ"ע וגם הש"ך לא מצאו לנכון להגביל דין זה אך ורק בדין מומחה בדורו.

אצטט מדבריו של מהר"ם אלשיך שם:

דע"כ ל"ק גאון אלא במאי דלא מתברר לדיינא אלא מפומא דחד דמהימן ליה ואפשר דלא נחית עד סוף דעתא דההוא אי בר סמכא הוא ומהימן טפי. אבל היכא דאיכא הוכחות טובא דמוכחי שפיר דזינא הוא ודאי דאפילו למקריעי אית ליה רשותא.

כלומר, לדעת המהר"ם אלשיך גם הגאון יודה במקרים שבהם יש אומדנא ברורה. עיין שם שהוכיח שכן מוכח מהרא"ש, שמחד גיסא הביא בפסקי הרא"ש בכתובות ט' סימן ו' את דברי הגאון הנ"ל, ומאידך גיסא כתב בתשובה כלל קז סימן ו', שיש לדיין לפסוק לפי אומד דעתו כגון כשרואה שהנתבע מרמה ועונה תשובות גנובות וכיו"ב.

יעויין עוד בשבות יעקב ח"ג סימן קמ"ב שאף הוא העלה כיו"ב, והובאו דבריו בפתחי תשובה חו"מ סימן טו סק"ט:

אף על גב דמבואר בשו"ע סימן ט"ו והוא מרמב"ם פכ"ד [מהלכות סנהדרין ה"ב] ומשרבו בתי דינים כו' הסכימו כו', מ"מ האריך בתשובת מהר"ם אלשיך סי' מ' והוציא כן מתשובת הרא"ש [כלל ע"ח סי' ג' וכלל ק"ז סי' ו'] ומהרי"ק [שורש י"ד] ושאר פוסקים, דהיכא דאיכא אומדנות טובא ולבו של הדיין שלם בדבר והוא מומחה בדורו ומוחזק איש ישר שאינו נושא פנים, מותר לדון ע"פ האומדן אף בזה"ז, וכ"כ בתשובת עבוה"ג סי' צ"א [יובא לקמן סימן צ"ב סי"א ס"ק י"א]. ונ"ל דגם רמ"א אף שסותם בסימן ט"ו כדעת הרמב"ם, מ"מ בס"ס צ"ט [סעיף ח'] כתב בהגה, מי שבא להפקיע תק"ח בערמה ותחבולות וכ"ש לגזול של חבירו, חייבים חכמי הדור לבטל כונתו אף על פי שאין כאן ראיה רק אומדנות מוכחות היטב, ע"כ. ואדרבה נ"ל דעכשיו יותר יש לדון על פי האומדן והיושר, דהרי הסכמת האחרונים דהאידינא לית דידע למידן דין תורה כו', רק שצריך כל דיין להיות מתון בדין בכל מאמצי כחו ולדון דין אמת, ואם רואה שהדיין מרומה יכול לדון ע"פ האומדן לראות לפשר הדבר או להפך השבועה על שכנגדו כו', רק שיהא כונתו לשם שמים.

נסכם ונאמר, כי אין ספק שגישה זו המאפשרת גם כיום לדון לפי האומדן, מצאנו בפוסקים רבים, ואף פוסקי זמנינו דשו בזה לרוב.³

³ אציין פס"ד מבית הדין בי-ם בהרכב אב"ד הרה"ג מאיר פרימן שליט"א [תיק מס' 945805/18] (פורסם), שדן בזה טובא, וציין לשני מאמרים שעסקו בזה: הרב צבי יהודה בן יעקב ב'שנה בשנה' תשנ"ח עמ' 411-424 והרב שלמה אישון ב'תחומין' י"ט עמ' 239-254. במאמרים אלו הוכיחו שהגישה המקובלת היא לפסוק על פי אומדן דעתו של הדיין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אומדנא - עדות בדיעה שלא בראיה

ואם בסוגיית אומדנא עסקינן, במקו"א הארכת בזה טובא. רק אציין לדברי הסוגיה גבי גמל האוחר בין הגמלים' בסנהדרין ל"ז, ב, ובסוגיה בדין נחבל בשבועות מד, ב. ובשו"ע חו"מ סימן ל' סעיף י"ד ובסמ"ע שם בס"ק מ'. עיין באבה"ע סימן מ"ב, ד ברמ"א [בשם שו"ת הרשב"א ח"א סי' תש"פ], ובנו"כ שם גבי מחלוקתם של הרשב"א והמרדכי, בעדי קידושין שלא ראו את נתינת הטבעת בעצמה. וראה עוד בדברי האבני מילואים שם בס"ק ח' דפליג על הב"ש, ובשו"ת חת"ס אבה"ע חלק א' סימן ק"א. ועיין עוד בחידושו של התומים בסי' צ' ומה שביאר גבי עדות בדיעה שלא בראיה⁴, ובשב"י ח"א סי' קי"ג, ובאג"מ ביו"ד ח"א סי' מ"ח גבי חלב נכרי, ובקובץ שיעורים חלק ב' סי' ל"ח דפליג עליהו, ועוד.

קל וחומר כאמור בנידוננו דאיכא דין מרומה והוחזק כפרן, והוא זה שגרם לקלקול חיי המשפחה ולסלידה נוראה של אשת נעוריו, ובצדק. על כן ברור שיש לדונו כרוע"ז וכמי שהגירושין יצאו ממנו וכדלעיל.

הביצה והתרנגולת

ברצוני לחדד נקודה נוספת.

אמת הדבר, כי אם נצמצם את מחלוקתם של הצדדים, הרי שהם נחלקו בעניין ה'ביצה והתרנגולת'. בעוד שהאיש טוען שהמצב אליו הוא הגיע כשחיפש בשדות זרים, היה לנוכח מרידתה של האישה בו, בעוד שהאישה טוענת כי לנוכח התנהגותו האלימה והברוטאלית של האיש בכל מה שקשור לצרכיו המוגברים לחיי אישות כשאיננו מווסת כלל, הם אלה שהביאו למאוס בו.

האיש לא הוכיח את טענותיו אודות מרידתה של האישה, וכפי שנרחיב בזה להלן.

רק נצטט חלק נוסף מחקירת האיש [שורות 176 – 194] מפרוטוקול הדיון ביום 13.07.23:

ש. באחד הפעמים שאישה עזבה לבית הוריה למשך שבוע, התנאי היחיד שהיא דרשה כדי לחזור שתלכו לפסיכיאטר, והלכתם לפסיכיאטר וזו הייתה התשובה (מציגה מסמך).

בית הדין: זה נכון שזה התנאי ואתה הסכמת?

האיש: זה נכון, זה היה רק כדי להרגיע אותה.

⁴ מפאת יסודו החשוב והבהיר של רבי יהונתן אייבשיץ זצוק"ל, אצטט בקצרה את דבריו היסודיים ב'תומים' בעניין עדות בדיעה שלא בראיה והאפשרות לדון עפ"י אומדנא דמוכח אף בדיני ממונות - המשליכים אף על נושא דנן - וז"ל: .."מכל מקום אנן ידעינן דקושטא קאמרי, ואם נתברר לבי"ד דהוא אמת אפי' מעוף הפורה, מוציאין ממון. ודורות ראשונים היו מוציאין ממון עפ"י אומדנא".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ש. באבחנה שלו הוא אומר שאתה סובל ממחלת נפש שמוגדרת פסיכוזה, זה מצב נפשי קיצוני, עניין של חזרה על דברים (מקריאה מתוך האבחנה), הוא נתן לך טיפול ואתה לקחת יום או יומיים והפסקת, אם היה חשוב לך למה הפסקת?

ת. היינו אצלו פחות משתי דקות הוא היה רוסי עצבני, לא שמע אותי, הוא צריך פסיכיאטר בעצמו, הוא לא שמע אותי הוא כתב מה שהיא אמרה לו.

בית הדין: הוא מתייחס כאן לשיחה איתך!

האיש: הוא שאל שתי שאלות דקה אחת ויצאתי.

בית הדין: אז אתה אומר שהוא משקר, הוא כותב "ממצאי המפגש".

האיש: הייתי שם אולי שלוש דקות.

בית הדין: האם אני צריך להאמין לך או לו?

האיש: הוא אמר לי "אם היא לא רוצה לשכב איתך - לך לזונות! גם אני עושה את זה".

ש. בכתב התביעה שלך אתה טוען שהיא נעדרת הרבה מהבית ומקיימת חיים חשאיים וסודיים, אם יש לך הוכחות למה לא צירפת?

ת. במשך חמש שנים היא לא הסכימה שאף אחד ייגע בטלפון שלה, לטלפון יש שני קודים, היא מחביאה אותו מתחת לכרית.

על כך יש להוסיף כאמור, את עובדת שינויי ותיקוני גרסתו לאורך הדרך, כשהוא אינו מסתיר את אובססיביותו בכל מה שקשור לקיום יחסי מין, רח"ל.

על כן אין זה פלא אפוא, שהרושם הברור שעלה בפנינו הוא, כי יש לדחות על הסף את גרסתו של האיש, ולקבל את גרסתה של האישה בעניין, כי דווקא מעשיו של האיש והתנהלותו האובססיבית והברברית בתחום צנוע זה, היא זו שהביאה את הנישואין לסיומם, היא זו שגרמה לאישה עינוי וסבל רב מהתנהגותו של האיש שסירב לטפל בעצמו, ופיתחה בקרבה סלידה נוראה מהאיש, כפי שהעלתה בפנינו בדיונים ויובא להלן.

אבחנה רפואית פסיכיאטרית

מעבר לרישומנו במהלך הדיונים וחקירת האיש, בה התרשמנו כאמור, כי האיש מנותק ממש מהמציאות, כשהוא קורא את המתרחש סביבו אחרת מהמציאות, כאמור הוצג בפנינו אבחון פסיכיאטרי מד"ר [...] מיום 19.05.21, בו אובחן האיש כסובל ממחלת נפש 'פסיכוזה' שכידוע זהו מצב נפשי קיצוני של אובדן חלקי או מלא של הקשר עם המציאות ופגיעה חמורה בשיפוט ובתובנה.

לתועלת הדברים, אצטט עיקרי הדברים האמורים בחו"ד של הפסיכיאטר המומחה:

סיבת הפניה:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בעבר אובחן כסובל מסכיזופרניה.. התפרצויות, לא תמיד שולט בעצמו, מציק לה בהתקפים [...] עוסק הרבה במין, מדבר על מין, לא רגוע [...] מסוגל לשבור דברים.

ממצאי המפגש:

אפקט מרומם, מדבר על מין, על לחץ מיני, אפקט מרומם ולא תואם. לא שומע הסברים. מגלה שיפוט לקוי. מנסה להסביר הכל דרך דרישות המיניות שלו. מדבר שאשתו לא אוהבת מין וזה לא נורמאלי. חוזר על הדברים, לא מקבל הסברים. חסר ביקורת, ללא כוונות תוקפניות.

תוכנית טיפול (כלל טיפול תרופתי):

טיפול תרופת ע"י נוגדי פסיכזה.

מתקשה לקבל הסברים.

אמנם האיש זלזל באמור באבחנה זו, וכפי שעולה משורות הפרוטוקול שציטטנו לעיל, אך מה לעשות, והרושם הברור שעלה לנגד עינינו, תואם להפליא לאבחון של הרופא הפסיכיאטר.

מוחזק לכך - חידושו של החכם צבי

הנה בתשובת חכם צבי (סי' קל"ג) דן במי שבא על אשת איש ואשתו תובעת ממנו גט וכתובה. והשיב החכם צבי, דלא כפינן אלא במוחזק לכך ועומד במרדו, ומטעם שכתב בעל האגודה, דרועה זונות יאבד הון וסופו לא יהיה בידו לפרנסה. ואף שחידוש הוא שיהיה נידון על שם סופו, מכל מקום אפילו לדברי האגודה אין הדברים אמורין אלא במוחזק לכך.

עוד כתב החכם צבי דלדעתו צריך גם התראה אפילו לדעת בעל האגודה, לא מיבעיא לעניין הכתובה דצריך התראה, דלא יהא זה חמור מעוברת על דת להפסידה כתובתה צריכה התראה, קל וחומר להוציא הכתובה מיד הבעל כשכופין להוציא. ולא עוד אלא דאף אם רצונה לצאת בלא כתובה, אין כופין אותו לגרש אלא אחר התראה, דלא יהא איסורא קל מממונא.

מן הכלל אל הפרט - מוחזק לכך

הנה בנדו"ד, לאור מה שהארכנו בהתנהלותו של האיש ובחזרה מגרסתו יותר מפעם אחת ורישומנו הברור שהאיש איננו דובר אמת, הרי שמדובר בבעל שהוא מוחזק ומועד לכך - ויש לדחות טענת האיש בעניין.

נבאר את הדברים. נטענו טענות על האיש על קשרים אסורים עם ארבע נשים, וכמפורט בפרוטוקול דיון חקירות מיום 13.07.23 [שורות 208-210] אודות חרדית טובלת. וכן [שורות 240-242] אודות [מ'], וכן אודות [ר'], ו[ח']. [שורות 204-207]. אף עדותה של ב"כ האישה בפנינו - אודות השיחה ששמעה באוזניה במסדרון בית הדין בין האיש לבין העד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שהביא מטעמו [שורות 319-373 שם] נתווספה ועלתה בקנה אחד לרושם הברור שעלה בפנינו כל העת כאמור. האיש 'תובע בפה' ומוכיח שראשו ורובו בתוך ביצת המדמנה, סגנון דיבור בוטה ביותר בכל מה שקשור לקיום יחסים, צורת התנהגותו והתפרצותו כתגובה כשלא היה מקבל את מבוקשו, וכשהוא מקפיד לנהוג ההיפך ממה שהורנו חז"ל: "משביעו רעב מרעיבו שבע", ולוקח כדורי 'ויאגרה' ואף סוחר בהם במסגרת הגמ"ח שפתח בעניין, וד"ל. על כן לית דין צריך בשש, כי האיש העומד בפנינו מוחזק לכך כרוע"ז.

ראיות שהוצגו בפנינו

אין ברצוני להאריך בזה, רק אציין כי הוצגו בפנינו יותר מראיה אחת ברורה, כי האיש לא עצר את עצמו ולו לרגע אחד, כשהוא מנהל קשר אינטימי בכתובים עם אישה זרה בהיותו גבר נשוי.

אציין ואצטט רק חלק ממה שהוצגו בפנינו.

*בתאריך 19.06.22 הוא מתכתב עם גב' [ח'] וקובע עמה על צימר בקרית ים בחיפה, כשהוא מציין שהעיקר שיהיה יפה ורומנטי.

* שוב בתאריך 24.06.22 כותב לה האיש: 'תגידי [ח'] יש מצב שניפגש שבוע הבא חיים שלי', והיא משיבה לו: 'מאמי בעזרת השם אולי יום שני'. והוא מסיים: 'שבת מבורכת, אוהב אותך מאד יקירתי'.

*שוב בתאריך 28.06.22 לאחר שהיא כותבת לו 'אני חמה עכשיו' ושולחת לו אמוג'י של אהבה, הוא קובע עמה שהוא יגיע עד השעה 11:20, וכשהוא מתבקש על ידה לא לשכוח להביא מגבת..

*ושוב בתאריך 03.07.22 הוא פונה אליה: 'בוקר טוב חיים שלי', תחזורי אלי'. והיא משיבה לו: 'חיים שלי', שרופה (שולחת שוב אמוג'י). והוא משיב לה 'גם אני שרוף' כשלאחר מיכן הם קובעים הפעם בקרית אתא.

מסקנא

לראות ולא להאמין להיכן התדרדר האיש, שבמקום לטפל בעצמו, הוא המשיך בדרכו זו, וכשהוא מאשים כמובן את אשת חיקו במרידתה בו, בלא שהציג בדל של הוכחה, וכפי שנאריך בזה בסעיף ג.

אין מדובר בבעל החפץ לחזור בתשובה. מי שחפץ לחזור בתשובה הרי הוא מודה בחטאו ומבקש לשוב בתשובה. בנדון דידן בתחילה האיש שיקר לבית הדין והכחיש כל קשר אינטימי עם אישה כלשהי, וטען שזו הוצאת שם רע. לאחר מיכן התברר לפתע בהודאתו בפנינו שהיו קשרים, אך רק בדיבורים והתכתבויות, וד"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האם בעיני התראה

באשר לדברי החכם צבי בעניין התראה בכתובה, כבר העליתי מספר פעמים בכמה פסקי דין כי יש חזקת חיוב בה הבעל חייב בכתובת אשתו, וכאשר הבעל בא בטענה שרצונו להיפטר מאותו פירעון, חובת ההוכחה עליו, כיון שיש חזקת חיוב. לכן דווקא באישה העוברת על דת וכד', שבאים אנו להפסיד לה את כתובתה, שיש חזקת חיוב כאמור, יש להתרות בה שמפסידה זכותה. אולם בעל החייב בכתובה, אין צריך להתרות בו לחייבו בכתובה, כיון שיש חזקת חיוב.

וכבר דנתי בזה במקו"א בפס"ד בבית הדין חיפה [תיק מס' 1065793/3 - פורסם] אודות החילוק שבין ספק דיני לבין ספק מציאותי כבנידוננו - הרוצה יעיין שם וירחיב דעתו בעניין. אשר על כן, גם אילולי הרושם הברור שעלה לנגד עיננו כאמור בעניין אשמת האיש, מ"מ כיון שעליו היה מוטל נטל הראיה להוכיח גרסתו והוא לא הצליח להרים נטל זה, פשוט שיש לחייבו בכתובת האישה ובתוספתה.

על כן אפשר שדעת החכם צבי לא נתקבלה להלכה בעניין הצורך להתרות באיש טרם נדונו כרוע"ז, ויש לפסוק כפשטות פסק האגודה והרמ"א לחייבו בגט ובכתובה ללא התראה כלל.

עוד אציין בזאת גבי נידוננו, כי גם אם לא ננקוט במה שהעליתי בעניין דברי החכ"צ לדינא ושיש לכאן צורך להתרות באיש, הראוני בזה את דברי שו"ת שמע שלמה להגאון רבי שלמה עמאר שליט"א [סי' י"ט אות ו'], שכתב לחדש, שאם מעשיו של הבעל נעשו אף לאחר הדיון בתביעת הגירושין, הרי שעצם הדיון בבית הדין דינו כהתראת הבעל על כל המשתמע מכך, ועל כן אף לשיטת החכם צבי ניתן לדונו כרוע"ז.

הדברים האמורים מקבילים משנה תוקף בנידוננו כשהנדון איננו על חיוב בגט או כפיה, אלא באשר לחיובו של האיש בכתובה, שכאמור איכא חזקת חיוב שאין להתעלם ממנה, שהרי האיש לא הוכיח את טענתו על מרידת האישה, לא עשה מאומה בשביל שלום בית ולא טיפל בעצמו, ונמנע מלציית להוראות הפסיכיאטר בנדון. נמצא שזעקותיו לשלום בית היו בבחינת 'טובל ושרץ בידו' על כל המשתמע מכך. הרושם הברור הוא שאף אם הייתה מרידה ברמה זו או אחרת מצדה של האישה [המכחישה זאת כליל], זוהי רק כתוצאה ממעשיו והתנהגותו של האיש כלפיה וכפי שנתבאר.

בשל כך יש להכריע ללא ספק כלל, כי האיש בגדר רוע"ז, והגירושין יצאו ממנו.

ג. בירור טענת האיש כנגד האישה להפסידה כתובתה מדין מורדת.

האיש טען בפנינו כל העת כי הגירושין יצאו מאת האישה עקב סלידתה בו וכמו הרבה נשים חרדיות [לדבריו ולדברי הרב שערך לו את הסיכומים] שסולדות מיחסי אישות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מאחר ואין שחר לדברים אלה, וכפי שהארכתי לעיל בסעיף הקודם ואף העליתי את עניין 'הביצה והתרנגולת', אתיחס לעניין טענת האיש למרידת האישה, אך בקצרה בלבד.

ראשית, הצדדים חלוקים במציאות בעניין זה האם האישה מרדה בו אם לאו. האיש לא הצליח להוכיח מאומה בעניין, למרות שדיבר גבוהה גבוהה. האישה בחזקת כשרות שבה כל עוד לא הוכח שהיא מורדת בבעלה, על כן ברור כי יש לדחות את גרסתו.

מרידה בעקבות מיאוסו והתנהגותו הקיצונית של האיש

שנית, לא זו בלבד שהבאנו כי האיש שינה גרסתו במהלך הדיונים מספר פעמים והוחזק כפרן, ויש לדון כדין מרומה וכדלעיל, הרי שיותר מסביר להניח, כי אף אם נצא מנקודת הנחה כי צודק האיש למחצה לשליש ולרביע בטענתו גבי מרידת האישה בו, נראה לנו ברור כי מרידה זו התרחשה אך ורק כתוצאה מהתנהגותו הברוטאלית והאגרסיבית של האיש כלפיה שגרם לה לסלידה נוראה וכשלדבריה הוא אף אנס אותה לקיום מוגבר של יחסי אישות תוך כדי איומים למניעת פרנסתה ולפרנסת בני הבית. כפי שעולה מפרוטוקול הדיונים והרושם הברור שעלה בפנינו, האיש בהתנהגותו זו הביא את עצמו לידי מיאוס טוטאלי בעיני אשת נעוריו, למצב שהזקקה לתמיכה נפשית בעקבות זאת.

בשל כך אין זה פלא כלל שהרב יצחק זילברשטיין שליט"א נתן לה היתר הלכתי להימנע מללכת למקווה למספר חודשים כדי שתתחזק נפשית, וכפי שאף הבעל הודה בפנינו על כך, אלא שטען שהיא האריכה תקופה זו על דעת עצמה - רק שלא הוכיח זאת.

האישה כבר התבטאה בפנינו בדיון כי היא מסרה נפש עבור קיום יחסי אישות עם בעלה, וכפי שהתבטא כבר בית הדין באותה עת, אודות מצב קיצוני ולא תקין זה [שורות 91-101 לפרוטוקול דיון החקירות מיום 13.07.23].

כפי שהוזכר, אין כל ספק בכך כי האיש פשע בהתנהגותו כלפיה, והביאה עד לקצה על כל המשתמע מכך. אשר על כן, יש לדחות על הסף את טענתו בדבר מרידתה של האישה כביכול להפסידה כתובתה מחמת כן וכפי שנתבאר.

שלישית, נוסיף ונאמר כי הלכה ברורה היא שאין להחיל דין מורדת על אישה אלא א"כ הכריזו עליה כן והתרו בה, וכפסיקת השו"ע בסימן ע"ז.

יעויין בפסק דין אחר כאן בבית הדין תל אביב [תיק מס' 1232327/3 - פורסם] שהארכתי בדיני מורדת, ובכך דבעינן הכרזה והתראה, ובלא שנעשה הסדר הזה אין לדון בה דין מורדת. ושם בהמשך הדברים התייחסתי בין השאר לשיטת הט"ז הסובר שאם עברו י"ב חודש, די בזה ואין צורך בהתראה.

ועויין בפס"ד של בית הדין הגדול (בהרכב הגאונים הגר"ב זולטי, הגר"א גולשמידט והראשל"צ הגר"י ניסים זצ"ל). הגר"ב זולטי צידד לדינא לדעת הט"ז, אך דעת הרוב הייתה שהט"ז הוא דעת יחיד. יעויין שם בפסק הדין שהעלה הגר"א גולדשמידט בדעת הרוב (פס"ד של בית הדין הגדול הובא בפד"ר כרך ו' עמ' 47) וז"ל שם:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"וכבר דחה את דברי הט"ז בפירושו ברא"ש - בעל החוט המשולש בתשובותיו, כמובא בפסק דינו של הגר"ב זולטי. ולא מצאנו בכל הפוסקים, מהראשונים ועד אחרוני האחרונים, אשר יפסוק ויקבע דין מורדת בלי הכרזה והמלכה. ועיין בספר תשובות זקן - אהרן חלק ב' סימן פ"ט, הכותב: והנה כמעט כל הפוסקים הרמב"ם, הרמב"ן ורשב"א סבירא להו שאין לה דין מורדת עד שיכריזו ד' שבתות. וגם להרא"ש והטור, אליבא דבית יוסף והב"ח, והבית - שמואל [...] וביאור הגר"א סק"ז, אין לה דין מורדת בלא הכרזה ד' שבתות, אלא שהרא"ש והטור ס"ל **דבעינן נמי י"ב חודש**, ורק הט"ז שם ס"ק א' ס"ל דאליבא דרא"ש וטור לא בעינן במורדת הכרזה ד' שבתות רק בשיהוי י"ב חודש [...] אם כן הלא הט"ז הוא רק יחיד [...] אם כן אין לצרף כלל דעת הט"ז, כיון שכמה גדולי הפוסקים הבאים אחריו הסכימו דלא כוותיה. וגם לשיטת הט"ז, לפי הרא"ש, הרי צריך התראה אחת במרידה, כפי שפסק הרא"ש עצמו בתשובותיו, בכלל מ"ג סימן י' שכל מורדת גם מאיס עלי צריכה התראה [...] ועיין בתוספות רי"ד בכתובות דף ס"ג ע"ב הכותב במורדת מאיס עלי צריך להתרות בה ולהודיעה שהיא מפסדת הכתובה."

ממילא יוצא שאף אם טענת המרידה נכונה היא, עדיין לא יהיה לאישה דין מורדת כיון שלא התרו בה. על כן יש לדחות טענה זו.

מורדת - מבחן התוצאה הוא הקובע

בפסק דין אחר שכתבתי בבית הדין בתל אביב [תיק מס' 1311463/2, פורסם] בדין מורדת בשגגה שלא בזדון כנגד בעלה [מדובר היה שם בנישואין שניים של בני זוג מבוגרים, כשהיא מטופלת הייתה בהוריה הזקנים, ומחמת מחלת הקורונה ודאגה לשלומם, היא החליטה להעתיק את מגוריה לבית הוריה למשך כמעט שנה, והותירה את בעלה לבדו, כשהם מתקשרים אך ורק בשיחות טלפון ווידאו. הבעל תבע גירושין מדין מורדת, והאישה תבעה את כתובתה] העליתי שם, שהמודד בדין זה הינו מבחן התוצאה, ובאם האישה מרדה בבעלה גם אם כוונתה הייתה חיובית, אעפ"כ קיבלנו את טענת האיש בטענתו למרידת האישה שהפסידה את כתובתה, וכפי שהבאתי שם בשם המחנה חיים (ח"ב סי' כ"ח), האור גדול (סי' ד') ועוד, עיי"ש. א"כ יש לתמוה לכאן מאי שנא מקרה דנן - במידה ונקבל את גרסתו של האיש [שלא הוכחה] שהאישה סרבה לילך למקווה וגרמה לו לעינוי - שמא יש לדונה כמורדת.

לחיים נתנה ולא לצער - כשהוא הגורם הישיר ולא רצה לשנות

אך לענ"ד יש לחלק טובא בין המקרים. דהנה זה ברור שהגדרת מרידה, היינו כל אימת שמי מהצדדים נמנע מלבצע את מחויבותו במצוות עונה, כאשר עיקר מטרת המצווה וגדרה,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בגרימת חיבה והגברת אהבה אחווה שלום ורעות בין בני הזוג⁵. נמצא שבהעדר קיום מחוייבות זו כתקנתה והגדרתה, המורד גורם צער לבן הזוג ומקלקל חיי המשפחה.

מעשה יש לחלק ולומר, דשאני התם שזוהי באמת מרידה כנגדו - הגם שזה שלא בכוונת זדון - שהרי בפועל היא לא בצעה את המוטל עליה על פי דין ולא חיה עם בעלה כדרך העולם, וע"כ יש להגדירה כמורדת, כשאינה מבצעת את המוטל עליה וגורמת לו עינוי וצער - אף אם פגעה בו בשוגג. הרי לא מדובר שם במרידת אישה הנובעת כתוצאה ממעשה או מחדל זה או אחר של האיש. לכן חשיבא כמורדת בבעלה אף שזה ללא כוונת זדון.

משא"כ אצלנו שאין זו מרידה כלל, היות וגם אם היא נמנעה מללכת למקווה כדברי האיש (וכבר הוזכר כי היא מכחישה זאת, מעבר למה שהתיר לה הרב זילברשטיין לקחת אתנחתא לאור מה שעונתה ע"י בעלה), מ"מ מניעתה זו איננה חדלון מחמתה ואי ביצוע המוטל עליה כפי שהגדרנו את המורדת, שהרי כפי שנתבאר, במצב התנהגות ברוטאלית של האיש תוך כדי וסביב עניין יחסי האישות ביניהם, אין האישה חייבת להעמיד את עצמה בפניו ולהצטער צער נורא שכזה. הרי ברור הדבר כי אין היא חייבת לשמש לבעלה כשפחה בתחום זה. האישה הקריבה נפש עבור צרכיו המיניים המוגברים של בעלה, שלא טיפל בעצמו, ולא זו בלבד, אלא אף גרם להגברת החשק בתחום זה [רח"ל] באמצעות לקיחת כדור 'ויאגרה' וכפי שהודה בפניו, והדבר עלה לאישה בבריאותה ממש.

לא בכדי קבעו חז"ל את המינון הנכון בחיוב עונה, וכבר ציוו חז"ל [פסחים מ"ט, א] על תלמידי חכמים שלא יהיו מצויין אצל נשותיהן כתרנגולים.

בשל כך, מאחר וברירא לן מילתא שמצב אי הסכמתה של האישה להמשיך ולסבול עוד, הינו כתוצאה ישירה מהתנהגותו חסרת המעצורים בתחום יחסי האישות כפי שתואר לעיל, על כן במקרה דנן אין להגדירה כמורדת, אף אם דבריו של האיש היו כנים.

מקור הדין שמניעה מתוך התגוננות לא הוי מרידה

מקור לדבר שאם סיבת מרידתה של אישה מבעלה נובעת מהתנהגות שלילית קיצונית של האחרון, שהיא איננה יכולה לסבול יותר, שלא תפסיד כתובתה בשל כך - מצינו בדברי רב פלטי גאון ז"ל המובאים בהג"ה אשר"י בסוף כתובות, דאם הוא המרגיל את הקטטה יש לה כתובה מושלמת.

וכן מצינו לעניין חיוב מזונות שכתב הרמ"א בסו"ס פ' בסעיף י"ח, וז"ל:

"אישה שהלכה מבית בעלה מחמת קטטה ואינה רוצה לשוב לביתו עד שיקרא לה בעלה, לא הפסידה משום זה מזונותיה, משום שבושה ממנו לשוב משום שיצאה ללא רשותו ואינו מראה פנים, ואם הוא יבוא אצלה

⁵ עיי"ש בפסק הדין שנזכר, שהבאתי את דברי הרשב"א בתשובותיו (החדשות [מכתב יד] סימן קעו), שהעלה כן בדבריו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אינה מונעתו מכלום, אבל אם אינה רוצה לבוא אצלו עד שיפרע מה שלווה איבדה מזונותיה דהויא כמורדת, דכל מורדת טענה אית לה".

ובחלקת מחוקק שם בס"ק ל"ג ציטט לשון הרשב"א בתשו' וז"ל:

זו עילה מצאה לצערו ותולה בפירעון מה שלווה, כלומר ולמה תהיה ידה על העליונה, תבוא אליו בתחילה ואח"כ יפרע מה שלווה.

ויסוד הדברים לעניין מזונות, הוא ממש"כ השו"ע והרמ"א בסו"ס ע' סעיף י"ב, וז"ל השו"ע שם:

"האישה שיצאה מבית בעלה והלכה לבית אחר, אם באה מחמת טענה שהיא בשכונה שיוציאו עליה ש"ר וכיו"ב חייב לזונה שם אם תבעה מזונות..."

וברמ"א שם כתב, וז"ל:

"וה"ה אם היה לה קטטה עם בעלה 'והמניעה ממנו' חייב לשלם מה שלווה, אבל אם המניעה ממנה אין צריך לשלם דאין האיש חייב במזונות אשתו אלא כשהיא עמו [מרדכי פרק שני דיני גזירות, וכ"כ הב"י בשם הריטב"א]".

העולה מהאמור, הן לעניין מזונות והן לעניין הכתובה, לא תפסיד האישה את כתובתה ומזונותיה בעזיבתה את בית בעלה - אם האשמה לעזיבתה את היא מחמת מעשיו של בעלה.

ויעוין עוד בדברי התשב"ץ המפורסמים בחלק ב' סי' ח' שכתב, דאף אם האישה מאסה בבעלה, וכולם יודעים שהוא אדם קשה, והיא איננה יכולה לסבול אותו כיון שמצערה ומרעיבה עד שמאסה בחייה, הרי בודאי שכופין אותו להוציאה [דגרע מריח הפה] 'וחייב בדמי הכתובה', משום ש'לחיים ניתנה ולא לצער'.

אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת

כיהודה ועוד לקרא ומעבר לאמור - שאם מרידתה של האישה מחמת התנהגותו הבלתי תקינה של האיש לא חשיבא מורדת - אביא כאן הוכחה נוספת וסמך לדבר, מדברי הרדב"ז (ח"ג סימן תתמט/תו) שכתב, אודות מי שנשא אישה על אשתו הראשונה, והתנה עמה בשעה שנשאה שתדור עם צרתה, וכן כתוב בשטר כתובתה. אחר ט' חדשים אמרה שאינה יכולה לסבול קנאת צרתה. וכתב הרדב"ז דאינה נחשבת כמורדת, לפי שאין כופין אותה לדור עם צרתה. שאין אדם דר עם נחש בכפיפה, ואין דנין אותה בדין מורדת דהא אמרה בעינא ליה, עיין שם. ה"ה לענייננו ואכמ"ל.

אדם שאשתו מרדה בו ורק לאחר מיכן נהפך לרוע"ז

יעויין בקובץ תשובות למרן הגרי"ש אלישיב [חלק ב סימן ק] שדן בבעל ואישה, שהאישה תובעת גירושין עקב התנהגות האיש באלימות, ובית הדין קיבל עדות על האיש בעשיית

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעשה כיעור עם אשת איש רח"ל, ודן שם האם יש לחייבו במתן גט מחמת דינו של האגודה הנזכר, וז"ל:

'אמנם לכאורה יש לדון לחייב את הבעל לתת לה גט מטעם אחר, שהרי העיד בפנינו עד אחד על מעשה כיעור מצד הבעל עם אשת איש, והבעל לא הכחישו. והנה כתב הרמ"א בשו"ע אה"ע סימן קנ"ד: מי שהוא רועה זונות ואשתו קובלת עליו אם יש עדות בדבר שראו אותו עם מנאפים, או שהודה י"א שכופין אותו להוציא, ואם כי למעשה אין כופין ברועה זונות לגרש כיון שיש בזה מחלוקת הפוסקים, אבל מכל מקום יש לחייבו לתת לה גט...'

לפי זה נראה הא דברועה זונות יש לחייבו לתת לה גט, היינו היכא שהאשה הייתה רוצה לחיות אתו, אלמלא שהבעל הוא רועה זונות, במקרה זה יש מקום לחייבו לגרשה כשהיא דורשת גט, משום שרועה זונות יאבד הון וסופו לא יהיה בידו לפרנסה, וגם משום שעצם היותו רועה זונות נוגע לה, שהוא גורע מעונתה, וגם יש חשש של סכנה לחיות אתו, אבל במקרה שהאשה מורדת בבעלה ולא רוצה לחיות אתו בגלל איזו סבה שהיא, ואחרי זה נהיה הבעל רועה זונות, אף שיש עבירה בידו, מכל מקום אין לחייבו משום זה לתת לה גט, כיון שהיא מורדת בו, הרי הוא פטור ממזונותיה, ושוב אין החשש שרועה זונות יאבד הון ולא יהיה בידו לפרנסה, וגם אין הטעם שברועה זונות הדבר נוגע לה שהוא גורע מעונתה וגם יש חשש סכנה לחיות אתו, דהלא היא מורדת בו ולא רוצה בכלל לחיות אתו.

הנה האיש בסיכומיו שהגיש לתיק ונכתבו ע"י הרב ח.א. הנזכר, העלה הוא שאין לדון בנידוננו את האיש כרוע"ז עקב דברי האגודה הנזכר, וכפי שביאר הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שבאשה שהיא מורדת בבעלה, אין נוהג בזה דברי האגודה שיש לחייבו בגט מדין רוע"ז.

וכבר הזכרתי לעיל, שכל המערכה התורנית הנכבדה שהעלה רבו של האיש, אין לה כל קשר למקרה דנן. הבהרתי גם בפס"ד זה ואף הובהר זאת לאיש תוך כדי הדיון [שורות 132-140 לפרוטוקול הדיון מיום 13.07.23], כי חובת ההוכחה עליו להוכיח שהאשה מרדה בו, והוא לא עשה זאת ולא הוכח מאומה. אנו התרשמנו ברורות כי הכול החל במעשיו ובהתנהגותו החריגה והאסורה של האיש ואלימותו הקשה כלפי אשת נעוריו. לא זו בלבד שלא הוכח בפנינו כי האשה מרדה, אלא אף אם הייתה מרידה שכזו, רגל"ד שהכול החל מהאיש והתנהגותו הפסולה, וכפי שנתבאר.

בשל כך, תשובתו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל איננה קשורה כלל לנידוננו.

מן הכלל אל הפרט

אסכם ואומר כדבר פשוט וברור בנידוננו, כי אין כאן מרידה כלל, ואף אם סירבה האשה לקיים יחסי אישות עם בעלה, אין זה אלא כתוצאה כאובה ועצובה במיוחד לנוכח דברי חז"ל שאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נבאר זאת. אף אם נקבל את גרסת האיש - בטענתו שהאישה מדעת עצמה המשיכה והאריכה את התקופה שנמנעה מללכת לטבול במקווה, מעבר לזמן שהתיר לה הרב - מ"מ אנו סבורים כי האישה איננה חייבת ואיננה יכולה הייתה לסבול עוד את המתואר לעיל, ובצר לה, לאחר שקיבלה היתר מהרב זילברשטיין כהודאת האיש, היא החליטה [לדבריו של האיש] להמשיך מצב זה ולהתנתק מבעלה לנוכח התנהגותו הבלתי מוסתת ובלתי שליטה.

בשל כך ברור כי הקולר תלוי בו. האיש המיט אסון על הנישואין, פירק אותם במו ידיו, כשהוא איננו מווסת ויציב בהתנהגותו, מתנהג לכל דבר ועניין באובססיביות יתר בכלל, ובחיי המיניים בפרט, כשהוא מסרב לטפל בעצמו וליטול כדורים שציווהו הפסיכיאטר, אך מנגד מקפיד דווקא לקחת מידי פעם כדור להגברת החשק המיני, וד"ל. בשל כך יש לדחות טענתו על מרידת האישה כלפיו.

הוחזק כפרן

וכבר הזכרתי לעיל [סעיף ב] כי האיש הוחזק כפרן ויש לדון כדין מרומה על כל המשתמע מכך, ולכל אורך הדרך האיש גילה טפח ומכסה טפחיים, כאשר בחלק מהמקרים, גם הטפח שגילה הוא איננו ברור כלל, וזאת בלשון המעטה.

די אם אציין את בקשתו התמימה של האיש מבית הדין ביום 16.03.22, לקבל היתר לישא אישה שניה מאחר ולדבריו 'מתחילת הנישואין ועד היום יש בעיה נפשית בחיי האישות של האישה'. מה שהתברר לאחר מיכן בפנינו כי בזמן זה האיש כבר חי עם אישה זרה, שכל הנראה לבסוף נשאה - כנגד חדר"ג, כנגד שבועתו, כנגד המנהג, וכנגד החוק - בחו"ק, וכפי שהוצגה בפנינו הכתובה החדשה של האיש והכלה [י'] [עמה הוא חי עד היום] מיום רביעי כ' כסלו תשפ"ג 14.12.22, כשהסכם ממון שנחתם ביניהם ביום 06.12.22 - והוצג בפנינו אף הוא - מעלה ברורות כי האיש מציג עצמו כפרוד בהליכי גירושין, ושמונה ימים לאחר מיכן הם נישאים כאמור.

שוב יוזכר, כי בבן תורה [כך עפ"י הגדרתו את עצמו לא אחת בפנינו] עסקינו, וד"ל.

רצון האיש לחזרה לשלום בית

האיש העלה בטענותיו כי הוא רצה שלום בית, כשלדבריו האישה היא זו שמרדה בו. לאור אריכות הדברים דלעיל, כשברור הדבר שרוממות שלום בית בפיו, אך בפועל, סרב האיש לעשיית כל שינוי ו/או טיפול במחלתו, כשהוא ממשיך כל העת להאשים את אשתו במצב, וממשיך לחפש את מבוקשו מחוץ לכותלי הנישואין, וד"ל. בשל כך, בקשתו זו בודאי לא כנה היא, ויש לדחותה על הסף.

טענת האיש - ע"ד למשקל ולמיפק לא הקנה לה

בשל כך, גם טענתו בסיכומיו לפוטרו מכתובת האישה לנוכח סברת הראשונים ד'על דעת למשקל ולמיפק לא הקנה לה', יש לדחותה על הסף.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הארכתי בזה במספר פסקי דין כאן בבית הדין בת"א, אציין אחד מהם [תיק מס' 1059931- פורסם] הרוצה יעיין שם.

אומר את הדברים בקצרה ממש.

נחלקו רבינו חננאל ורבינו תם - באופן שהבעל חייב לגרש את אשתו אף בכהאי גוונא שהקולר תלוי בו, וכגון אישה הדורשת גט מחמת מום בבעלה או בדברים השנויים בפרק המדיר שהוא חייב לגרשה, שאף על גב שהאישה לא הפסידה את כתובתה - הגם שהיא זו שתבעה את הגירושין - מאחר וטענתה התבררה בבית הדין ויש כאן עילה הגוררת על פי תורתנו חיוב או כפייה על הגט, וכאמור לא הפסידה את כתובתה בשל תביעתה - דעת ר"ח שהפסידה תוספת כתובה כיון שבכוונת הבעל המתחייב בתוספת זו היה, שרק היכא שהוא יוציאה מדעתו הוא ייתן לה התוספת כתובה, ולא במקרה שהגירושין מחמתה או מחמת הוראה חיצונית שאיננה תלויה בדעתו וברצונו.

כך סוברים גם הרי"ף ביבמות (כ"א. בדפי הרי"ף) וכן בתשובת הרא"ש (כלל מ"ג סימנים ד'- ה') והגהת מרדכי (כתובות רפ"ט). לעומתם ר"ת פליג בזה וס"ל דתנאי כתובה ככתובה ואינה מפסדת אף לא את תוס' כתובתה.

להלכה פסק השו"ע כרבינו חננאל לגבי "באה מחמת טענה" שמפסדת את תוס' הכתובה וכפי שפירש שם בביאור הגר"א ס"ק כ"ו, עיי"ש.

מעתה, יש לעיין בנידוננו האם יש מקום לפטור את הבעל בסך תוספת הכתובה, שהרי לדבריו הוא כלל לא היה מעוניין לגרש את אשתו, להיפך, הוא הצהיר לא אחת כי הוא רצה שלום בית ומה הוא אשם שאשתו פשוט סולדת מיחסי אישות ומרדה בו. אם כן מהיכא תיתי שנחייבו בסך הכתובה הכוללת את תוספת הכתובה, מאחר וקיי"ל כר"ח?

והנה בתוס' ביבמות שם (ס"ה:) לאחר שהביאו את מחלוקתם של רבינו תם ורבינו חננאל הנ"ל, הביאו שם את דברי הריצב"א שמחדש בדעת רבינו חננאל, שבמקום שדרישת הגט על ידי האישה הינה מחמת דבר יסודי בנישואין, ושכל בר דעת מבין שמתחילה הייתה דעת שניהם לכך, וכגון חיי אישות, בכהאי גוונא אין הבעל יכול להסתתר מאחורי הטענה של "אדעתא למשקל ולמיפק לא אוסיף לה", כי הרי הוא ידע היטב שחלק מרכזי בחיי הנישואין הם יחסי האישות שביניהם, והבין היטב שאם לא יהיו חיי אישות סביר עד מאד שהאישה תדרוש את גיטה, ומשכך נמצא שעל דעת כן התחייב ולכן חייב בתוספת הכתובה אף לדעת רבינו חננאל.

ויעויין עוד בחידושי רבי עקיבא איגר בתשובותיו (החדשות, חלק ג' סימן נ"א) שפסק להלכה כהריצב"א, ובדברי האור שמח בהלכת אישות (פרק י"ב הלכה י"א) שפסק נמי כן, והכריע על פי דברי הריצב"א אליבא דרבינו חננאל, אף לגבי בעל שאינו זן את אשתו ובעקבות כך דורשת האישה את גטה, והבעל טען לפוטרו מחיוב תוספת הכתובה מטעמו של רבינו חננאל, ופסק האור שמח לחייבו על פי הריצב"א, שהרי ברור לו לבעל בעת הנישואין כי חלק מרכזי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובלתי נפרד מנישואיו הוא חיובו לזון את אשתו, משכך נמצא שהוא התחייב מראש אף על צד זה שסביר שהאישה תדרוש גטה כשהוא לא זן אותה, וכדלעיל.

והנה מצאתי בפד"ר א' (עמוד 220) בפסק דין מבית הדין בתל אביב [בהרכב הרבנים הגאונים גולדשמיד קרליץ בבליקי זצ"ל], שלאחר שהביאו דברי הריצב"א ורבינו חננאל לדינא, הביאו שם גם את שיטת הרשב"א והרא"ש – שהביאם הבית שמואל בסימן קנ"ד (ס"ק י"ט) – שהם פליגי על הריצב"א הנ"ל וסוברים שאליבא דרבינו חננאל אין הבדל מהי עילת הגירושין שתובעת האישה, וכל היכא שהאישה תובעת את גטה אין בעלה חייב ליתן לה תוספת הכתובה – אף בגוונא שתביעתה של האישה מחמת העדר דבר מהותי בחיי הנישואין.

בנידוננו אין ספק כי מדובר בהתנהגות אגרסיבית ותובענית של האיש בכל מה שקשור לחיי האישות, כאשר קשה לחיות לצידו, והוי חיסרון מהותי ויסודי בחיי הנישואין, כשהאיש מתעלל נפשית ופיזית באישה [וזאת אף אם לא נדונו כרוע"ז כדלעיל] וכפי שנתבאר. א"כ במידה ונתייחס לפעם הראשונה שפנו לבית הדין בבקשה לגירושין בשנת 2015 כתביעה לגירושין מטעם האישה [למרות שהייתה זו בקשה משותפת, אך ככל הנראה ביוזמתה של האישה ובהסכמת האיש] נמצא לכאן שבאנו בזה למחלוקתם של הרא"ש והרשב"א כנגד הריצב"א בדעת רבינו חננאל כנזכר, שלדעת הריצב"א אף לרבינו חננאל חייב לשלם את כל הכתובה כולל התוספת, משא"כ לדעת הרשב"א והרא"ש הוא ייפטר מתוספת הכתובה.

אולם לאחר העיון נראה דיש לדחות זאת, דהנה יעויין שם בפד"ר הנ"ל שהרכב בית הדין הנכבד הנ"ל ביאר בטוב טעם ודעת כי כל מחלוקתם של הראשונים הינה רק היכא שהחיסרון בבעל עליו מצביעה האישה (כח גברא או שאינו זן אותה) הינו בעל כרחו של הגבר ושלא לרצונו, ובזה פליגי הריצב"א והרשב"א והרא"ש⁶ האם חשיב שהגירושין יצאו מחמת האישה או מחמת הבעל.

משא"כ בגוונא שהאיש איננו אנוס מלפעול ולדאוג לקיומו של דבר זה בנישואין, ומתוך הכרה והחלטה שלו הוא מחליט למנוע דבר יסודי זה, כגון שמחליט שלא לזון ולפרנס למרות

⁶ הריצב"א ס"ל שנחשב שבאו הגירושין מחמת הבעל, כי אף על גב שהוא אנוס במצבו זה, מכל מקום כיון שזה דבר יסודי בנישואין ועל דעת כן הם נישאו זה לזה והוא התחייב לה תוס' כתובה, ממילא יורדת טענת רבינו חננאל "שעל דעת למשקל ולאפוקי לא הוסיף לה" ויתחייב אף בתוס' כתובה, שהרי אף האיש מבין כי ללא דבר יסודי זה, חיי הנישואין אינן יכולים להימשך, ואין כל טענה על האישה בתביעתה לגירושין מחמת העדר דבר יסודי זה, ונחשב הדבר כאילו הוא בעצם תבע את הגירושין וממנו יצאו. לעומת זאת, לדעת הרשב"א והרא"ש שנחשב הדבר שהגירושין לא באו מחמת הבעל שכאמור הוא אנוס בדבר וא"א להאשימו בהעדר דבר זה [כגון העדר כח גברא, או שהוא נכה ואיננו יכול לעבוד ולפרנסה וכדו']. לכן תולים סיבת הגירושין באישה, שתובעת גטה מחמתם, ונחשב הדבר שאנו כופין ומחייבים את הגירושין מחמתה של האישה, ומשכך שוב שייכא סברת ר"ח ש'על דעת למשקל ולמיפק לא הקנה לה', ולפיכך אין הבעל חייב בתוספת הכתובה כי על דעת כן לא התחייב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שהוא יכול ויש לו את היכולת, או כגון שהוא רוע"ז שבדאי שהוא יכול לחזור בתשובה ולהימנע ממעשים חמורים אלה ולשמור על צביון חיי נישואין בקדושה ובטהרה ולא להרוס במו ידיו את משפחתו, הרי שבמקרה זה אף הרשב"א והרא"ש יודו לדעת הריצב"א בביאורו בדעת רבינו חננאל, ושגם איהו יודה לדעת ר"ת שבהעדר דבר יסודי ומהותי זה בחיי הנישואין, יש לקבוע לכ"ע שנחשב הדבר שהוא תבע את הגירושין, וכי הוא האשם בפירוק הנישואין והגירושין יצאו הימנו על כל המשתמע מכך.

השתא דאתינא להכי, נמצא שבנידוננו כולי עלמא לא פליגי שיש לחייבו בכתובה במלואה ולא לפוטרו מתוספת הכתובה, לאור הרושם הברור שעלה בפנינו כי הגירושין יצאו מאת האיש, לנוכח התנהגותו בתחום המיני עם אשתו, וכשסרך דרכו [כפי שהודה לפחות בדיבורים והתכתבויות אסורים] מחוץ לכותלי הנישואין. הרי שאף אם לא נדונו כרוע"ז, מכל מקום מאחר וזהו דבר יסודי בנישואין, שהאיש אמור היה להבין כי אם יתנהג בצורה שכזו לאשת נעוריו, הנישואין לא יחזיקו מעמד, והוא בודאי שאיננו אנוס לנהוג כן, שהרי יכל גם יכל אם רק חפץ היה בכך, להישמע לכל היועצים ובראשם הפסיכיאטר שהורה לו ליטול כדורים נגד הפסיכוזה, לטפל בעצמו ולהתקדש בקדושה יתרה!. אך במקום זאת האיש בחר בדרך אחרת, העדיף לקחת כדור 'ויאגרה' ולחיות ההיפך מ'בן תורה', ולהטיל את האשמה על האישה שלדבריו מורדת בו.

הארכתי לעיל בעניין גרסתו שעורערה עד היסוד במהלך דיון החקירות, כשהוא החליף את טענותיו עשרת מונים. משכך נמצא שהבעל הוא זה שהחליט מיוזמתו לפרק את חיי הנישואין ללא שהוא אנוס כלל, ולכן אף הרשב"א והרא"ש יודו בנידוננו לריצב"א, שרבינו חננאל מודה לדעת ר"ת שיש לחייבו בכתובה ותוספתה.

בשל כך, אף טענה זו של האיש דינה להידחות.

ד. בירור טענות האישה בגין אלימות האיש/ קלקול חיי משפחה - התרשמות בית הדין.

מאחר והארכתי רבות בסעיפים הקודמים, לא נותר אלא לסכם בקצרה את בסיס רישומנו הברור, כי האיש נקט כלפי האישה באלימות נפשית [ולטענתה אף פיזית כשהוא אנוס אותה], קיים קשר פסול עם מספר נשים זרות, הרס וקלקל את חיי המשפחה עם אשת נעוריו, והביאה לרמה של חוסר אמון מינימלי וסלידה מתוך מאיסות באמתלא ברורה שאין למעלה הימנה.

כפי שצויין, האיש הוחזק כפרן בטענותיו, בתחילה כפר לחלוטין ואח"כ הודה במקצת, ובשל כך דנו בזה גם מבחינת דין מרומה וכפי שהתבאר.

להלן תמצית טענות האישה והתרשמותנו בעניין:

1. האיש נהג לתבוע את האישה לקיום יחסי אישות בקצב מוגבר ובתדירות גבוהה מאד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

2. היה אונס את האישה, ונוהג לנוול את פיו ולכנותה בקללות נוראיות וזולות של אנשי רחוב [פרוטוקול דיון החקירות, שורות 39-53].
3. האיש איים עליה שאם לא תמלא את מבוקשו, הוא לא יעשה קניות ויפרנס את הבית.
4. ראשו ורובו של האיש היה עסוק בקיום יחסים והנלווה לכך, כמי שאחזו בולמוס.
5. האיש הודה בלקיחת כדור ויאגרה, כדי להרבות את החשק המיני.
6. האיש הודה שסחר בכדור זה וסיפק למי שהיה צריך זאת והתבייש לרוכשו.
7. האיש קיים קשר אסור עם נשים זרות במהלך הנישואין, והודה במקצת שהיו רק התכתבויות ודיבורים.
8. כשהאיש לא קיבל את מבוקשו ברמה לה הוא ציפה, היה נתקף בהתפרצות זעם ואיבוד שליטה. הוא אף הודה במקצת בכך, וטען שכשארע הדבר, הוא היה יוצא לרכב או הולך לישון עם כדור.
9. האישה אף טענה כלפיו לאלימות מילולית קשה ביותר, כשהוא לא היסס לקלל אותה בצעקות רמות אף בפני הקטינים: 'שתהיי חולה בסרטן' 'את אישה מורדת ששוכבת עם גברים' 'אימא שלכם בוגדת' 'אימא לא רוצה לשכב איתי' וכו' וכו' כמפורט בפרוטוקול.
10. כאמור אף אלימות פיזית טענה האישה כלפיו, וזאת אף מעבר לטענות על אונס כדלעיל. לדבריה כשהייתה מסרבת לקיים עמו יחסי אישות באופן תכוף כדרישתו, הבעל נקט כלפיה בסנקציות כדוגמת שלילת הרכב המשפחתי ממנה, ביטול נופש חרף היותם מצויים כבר בבית מלון, דרישה לקבל מתנות שנתן לה בחזרה, העלמת חפצים אישיים של האישה, שבירת משקפי שמש וראייה, גזירת כרטיס אשראי שלה. באם האישה לא טבלה במקווה בהתאם ליעוץ רבני שקיבלה, היה מאיים בגירושין, מתקשר מטלפון חסום בלי סוף, מדליק את האור בחדר השינה באמצע הלילה ולא נותן לאישה לישון תוך שהוא מקלל ומקים רעש בלתי נסבל. האיש אף לא הכחיש זאת, אלא השיב שהוא ניסה להציל את הבית. [שורות 280 - 282 לפרוטוקול דיון החקירות 13.07.23].
11. ביקש מהבית [בת 8] שתתפלל עליו שהוא יזכה לזרע של קיימא מאשתו השנייה.

עם כל הצער שבדבר, אנו נאמר את רישומנו הברור, כי לאור מה שענינו ראו ולא זר במהלך הדיונים, את אופיו המתלהם והמתפוצץ של האיש, כשבית הדין הוצרך [הרבה] יותר מפעם אחת להוציא מחוץ לאולם הדיונים כדי להפסיק את התפרצויותיו והשתלחותו באישה ובבית הדין, וכמובן שאינו שוכח לומר אחר כל פעם 'מחילה מבית הדין'.. האיש איננו רגוע, איננו מווסת כלל, ובכל מה שקשור לחיי מין, הוא מתנהג באופן גס ביותר וכמי שאחזו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בולמוס - רחוק מהתנהגות אדם בן תרבות בכלל, ושלא לדבר על בן תורה כפי שמגדיר את עצמו.

לאור מה ששמענו ממנו בדיונים בכלל ובדיון החקירות בפרט, כשחלק ממנו צוטט לעיל בהרחבה, כשהאיש מגדיר את עצמו 'חם', ואעפ"כ איננו נמנע מלהמשיך ולהגביר בקרבו את החשק לתאוותו זו באמצעות אותו כדור שלקח לשם כך, והוא מגדיר זאת כדבר טבעי, ובמו ידיו מחמיר ומדרדר את מצבו הנפשי והרוחני כאחד.

אין כל ספק בכך, שהאשה כבר לא יכלה לסבול יותר מהאיש וממעשיו, בפרט כשתפסה אותו יותר מפעם אחת מתרועע עם נשים זרות, ועל כן הגישו בהסכמה בקשה לגירושין בשנת 2015. שוב לאחר שהבטיח האיש כי יחדל ממעשיו ומהתנהגותו זאת, נעתרה האשה לשוב לשלום בית, עד שנת 2022 אז הגיש האיש תביעה לגירושין כשלאחריו הגישה גם האשה עצמה תביעה זהה.

כבר הזכרנו, כי האיש הוחזק כפרן והדין בחזקת דין מרומה.

על אף שמכנה עצמו בן תורה ואברך כולל, הוא לא היסס מלרמוס ברגל גסה את מאמר חז"ל שהוזכר לעיל: 'אבר קטן יש באדם, משביעו רעב מרעיבו שבע', וד"ל.

עדות אודות ניבולי פה בשיחת מסדרון בבית הדין

להשלמת התמונה העגומה אודות אישיותו הבעייתית של האיש, רק נזכיר את דבריה של ב"כ האשה אודות דיבורו של עד האיש עם האיש, וכפי שמופיע בפרוטוקול דיון החקירות מיום 13.07.23, [שורות 331-323], ולאחר מיכן כשהיא חוקרת את העד מר א.ל. שורות 351-361:

ב"כ האשה: אני מעידה שבזמן שהמתנתי מחוץ לאולם שמעתי אותו משוחח עם הבעל, והוא ניבל את הפה, סליחה מכבודכם, ואני מתנצלת על הדברים, שמעתי אותו אומר לבעל את הדברים הבאים: "היא אישה מורדת, היום אתה תזיין אותה בתחת", ושוב סליחה מכבודכם, ואני מעידה שהוא אמר את זה.

בית הדין: האם אמרת את זה?

מר א.ל: אני יגיד כזה דבר?

בית הדין: אנחנו מכבדים אותך, 'אלוהים נמצא בעדת אל' ואוי ואבוי אם לא תאמר את האמת, אני שואל אותך שוב, היה או לא היה?

מר א.ל: לא היה ולא נברא.

בית הדין: לא היה בכלל או היה משהו בערך? תשקול טוב את מילותיך כי יש מצלמות בחוץ.

מר א.ל: לא היה כלום, אני רציתי שלום בית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ברור כי אין אנו יכולים לקבל כמובן מאליו את גרסתה של ב"כ האישה במתן עדות זו, כנגד העד של הנתבע (אם כי כפי ששמים לב, הוא לא הכחיש זאת נחרצות בהזדמנות הראשונה שנחקר על כך, אלא הלך סחור סחור) וד"ל. ברי הדבר, כי לאור רישומנו מהתנהלות האיש וסגנון דיבורו, הרי שתיאורה של ב"כ האישה על ששמעו אוזניה את שיחת העד עם האיש, כאמור בעת ההמתנה מחוץ לאולם בית הדין, עולה בהחלט בקנה אחד עם סגנונו הגס של האיש, [בבחינת אמור לי מי חבריך ואומר לך מי אתה] וד"ל.

לקח אישה שניה

אם לא די במה שפרטנו עד כה אודות מעלליו של האיש, נציין כי הגדיל האיש עשות ולקח אישה נוספת על אשתו, כשהוא איננו מתבייש לפרסם שקיבל (כביכול) היתר על כך מפי מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א.

מבית מרן הגר"י זילברשטיין התפרסמה הכחשה על כך בכתב. מכתבו של מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א נושא את התאריך 'תמוז תשפ"ג', עם חותמתו של כבוד הרב וחתימה דינית המצורפת, כשישנה הכחשה ברורה לאמור בשמו של הרב ע"י האיש, וכשמרן הרב שליט"א כואב את כאבה של האישה ואת החילול ה' הגדול שנגרם כתוצאה ממעשהו של האיש.

ברור לכל בר דעת, למי ניתן להאמין ולמי לא. ק"ו כאמור שהאיש בחזקת שקרן מדופלם, ושלא לדבר על כך שהכחשת בית הרב זילברשטיין בכתב, מכחישה את 'היתרו' של האיש שקיבל כביכול בע"פ..

בעניין זה, די בכך אם נזכיר כי האיש הודה שיש לו מספר כתובות בבית, ולשאלת בית הדין לשם מה הדבר, השיב כי זה רק בכדי להתאמן.. הוא לא הכחיש כי העדים החתומים על הכתובה שנתן לאישה השניה, חתומים שני עדים כשרים מחולון, אך כשנשאל אודות הנחת בית הדין שאם היה כתובה ועדים, הייתה גם חופה וקידושין, העדיף האיש לשתוק ולא לענות.

האיש המשיך וטען שהוא לקח אישה 'רק' כפילגש בלבד ולא בנישואין ממש.

מנגד, האישה הציגה בפני בית הדין את הכתובה שנתן האיש לאישה השנייה עמה הוא חי היום, כשנישא לה באמצעות נישואין פרטיים כנגד ההלכה וכנגד החוק על כל המשתמע מכך.

נצטט בקצרה שוב מפרוטוקול דיון החקירות, שורות 164-173:

בית הדין: מי העדים שחתומים בכתובה?

האיש: שני עדים מחולון.

בית הדין: הם גם מתאמנים?

האיש: רצינו לחתום אבל זה התבטל לא הייתה חופה ולא קידושין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין: אתה מבין שזו תשובה לא אמינה?

האיש: אתה מבין שלפי החוק זה אסור, "די לחכימה ברמיזה".

בית הדין: אז אני אומר שאם הייתה כתובה ועדים אז הייתה חופה!

האיש: (שותק).

ב"כ האישה: אתה לא עונה על השאלה?

ת. לא.

כבר אמרנו ונאמר שוב כי האיש בחזקת שקרן, ודין מרומה בפנינו.

האיש הוסיף וטען בעניין, כי מבחינת לוח הזמנים, הוא לקח את האישה שניה רק לאחר מועד הקרע בין הצדדים לאור מרידתה בו, ואין לכך כל קשר להריסת חיי הנישואין. עוד הוסיף וטען כי איננו צריך רשות מאשתו לקחת אישה נוספת ואף אינו עבר על שבועתו שלא לישא אישה שניה, מאחר והאישה מרדה בו.

לאור מה שהעלנו בזה כדבר פשוט וברור, כי לא הוכח כלל על היותה של האישה מורדת, ובוודאי שלא הייתה הכרזה והתראה. ההיפך הוא הנכון, שיש בפנינו רגל"ד המוכיחות כי האיש בעייתי מאד בתחום זה, וכפי שהודה במקצת בפנינו בזה. האיש הוחזק כפרן ואין להאמין למילה אחת שלו בתחום זה בוודאי.

עניין לקיחת האישה השנייה שלרגע טען שהיא פילגש, לרגע שתק ולא ענה וד"ל, רק מוכיח היכן נמצא ראשו של האיש, שבחסות התורה כביכול, מתיר לעצמו להתנהל בשרירות לב, וכפי שהבאנו לעיל [סעיף ב בסופו] מס' דוגמאות של קשריו בכתב עם נשים זרות רח"ל.

כך או כך, הדבר רק משלים את הפסיפס כולו על אישיותו של האיש, על תאוותו הרבה לקיום יחסים, על האובססיביות שלו בכל הקשור להגעתו לסיפוק בתחום זה, ועל כך שהאיש לא רק שלא ניסה להילחם בתאוותיו ולנסות למתן את תשוקותיו, אלא בדיוק ההיפך! על אף שהוא מגדיר את עצמו 'גבר חם', הוא מחליט ליטול מידי פעם את אותו כדור ויאגרה שרק מגביר ומרבה את תאוותו ותשוקתו לעניין זה, רח"ל. ואח"כ טוען, שלקיחת האישה השנייה היה רק לאחר מועד הקרע, ומבחינתו הנישואין התפרקו רק בגלל מרידת האישה.

לאור מכלול האמור ובנסיבות העניין, יותר מסביר להניח כי התלונות של האישה על האיש - נכונות הן. גרסתה נשמעת סדורה, עקבית ואמינה, בעוד שגרסתו משובשת, לא אמינה, ובעיקר נסתרת מכל מה שהוצג והוכח בפנינו.

משכך ברור הדבר, שאין לנו אף לא הספק הקל ביותר, כי האיש הוא ורק הוא האשם לפירוק הבית וקלקול חיי המשפחה, יש לדחות את טענותיו למרידת האישה, ולחייבו בכתובת האישה במלואה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בספק מציאותי לכ"ע איכא חזקת חיוב

כ'יהודה ועוד לקרא' ומעבר לאמור נוסף ונאמר, כי גם אם עדיין היה בקרבנו ספק כלשהו, האם יש להטיל את אשמת הגירושין על האיש בלבד או שמא אף על האישה, הרי כלל נקוט בידינו כי בעניין תשלום כתובה יש בפנינו חזקת חיוב, ובפרט כשאת תביעת הגירושין בשנת 2022 הגיש האיש תחילה ולא האישה.

א"כ האיש היה צריך להוכיח את מרידתה של האישה - מה שהוא לא עשה ולא הרים את נטל הראיה.

אמנם, במקו"א [פסק דין בבית הדין בחיפה, תיק מס' 1065793/3, פורסם] הארכתי בזה בדבר מחלוקתם של הבית שמואל והבית מאיר מי נקרא מוחזק בכתובה, האיש או האישה. והבאתי בזה כבר מגדולי הפוס' האחרונים, שכל מחלוקתם היא רק בספק דיני. לא כן כאשר מדובר בספק מציאותי כבנידוננו, שהיכוח הוא במציאות האם האישה מרדה אם לאו, דבמקרה שכזה, ברירא לן מילתא דאף הבית מאיר יודה שה'מוחזק' היא האישה, והאיש הוי 'כאיני יודע אם פרעתיך', וכל עוד לא הוכיח האיש את טענתו למרידתה של האישה, יש לחייבו בכתובה.

מסקנות

האיש התנהל כאדם שטוף זימה, המתכחש כל העת למצבו הקשה ולבגידותיו השונות. על אף שכינה עצמו כל העת בן תורה ואברך כולל, לא זו בלבד שלא ניסה למגר ולהפחית את היקף הבעיה, אלא אף הגביר בקרבו את החשק והתאוה בלקיחת ויאגרה. האיש חזר בו מגרסותיו מספר פעמים והודה במקצת, וכשנח לו הוא בוחר בזכות השתיקה. בשל כך הוא מוגדר כשקרן והוי דין מרומה. ברור כי הוא הרס וקלקל את חיי המשפחה והנישואין, והביא לידי הגירושין. משכך, מעבר להיותו בגדר רוע"ז והגירושין יצאו ממנו, לנוכח כל האמור, יש לקבל את גרסת האישה וטענותיה כלפי האיש, ולחייבו בכתובה ותוספתה.

ה. חדר"ג בבני עדות ספרד / מנהג המקום / חוק ביגמיה.

האיש העלה בטענותיו, שאין לחוש במה שעבר על חרם דרבינו גרשם שלא לישא אישה נוספת על אשתו, מפני שיש לילך אחר רוב דעות שלא פשט חרם דרבינו גרשום בין הספרדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האיש פשוט מתעלם לחלוטין בכל הקשור למנהג המדינה שלא ליקח אישה על אשתו, ורומס ברגל גסה את החוק במדינה שלא להינשא בו זמנית לשתי נשים⁷.

עוד הוסיף וכתב, שאף שצריך רשות אשתו כדי לקחת אישה שניה או פלגש, אבל בגוונא של מורדת אין צריך רשות. וגם אינו עובר על השבועה אם היא מורדת. [סעיפים ד.ה בטענותיו לעיל].

אתייחס בקצרה לדברים:

אכן, על פניו חרם דרבינו גרשום שלא לישא אישה נוספת על אשתו לא התקבל בקרב קהילות הספרדים, אך דומה שדבר זה איננו מעלה או מוריד בענייננו, וזאת ממספר טעמים:

1. האיש התחייב בשבועה שלא לישא אישה נוספת על אשתו. טענתו שהיא אישה מורדת וע"כ אין לחוש לשבועה - נדחית על הסף, וכפי שנתבאר לעיל כי האישה איננה מורדת.

2. במקום שיש מנהג כמו בארץ ישראל שלא לישא שתי נשים, לית מאן דפליג שעל דעת כן הם נשאו זל"ז, וכל עוד שלא התנה עמה כן להדיא טרם הנישואין, אסור לו לישא אישה נוספת.

3. קל וחומר היכא שעל פי החוק הדבר אסור, שאין צל של ספק להתיר דבר שכזה.

מקור הדין

ראשית, נציין את דברי השו"ע אבה"ע סימן א' סעיף י' שהביא את דינו של רגמ"ה, וז"ל:

"רבינו גרשום החרים על הנושא על אשתו...ולא פשטה תקנתו בכל הארצות. הגה: ודוקא במקום שידוע שלא פשטה תקנתו, אבל מן הסתם נוהג בכל מקום (תשובת ר"י מינץ סי' ק"י/י)...ולא החרים אלא עד סוף האלף החמישי. הגה: ומ"מ בכל מדינות אלו התקנה והמנהג במקומו עומד, ואין נושאים שתי נשים, וכופין בחרמות ונדויין מי שעובר ונושא ב' נשים לגרש אחת מהן. וי"א דבזמן הזה אין לכופ מי שעבר חרם ר"ג (ב"י סי' פ"ז), מאחר שכבר נשלם אלף החמישי (שם בשם מהרי"ק), ואין נוהגין כן".

ויעויין בפתחי תשובה שם בס"ק י"ט שהביא בשם ראשונים ואחרונים, דלא פשוט להם ההיתר הזה שרגמ"ה תיקן עד סוף האלף החמישי ולא יותר מכך, וז"ל שם:

"אך באמת לאו דברי הכל היא ואינו מוסכם כלל וכבר עמדו ע"ז קצת גדולים בתשובת ב"י. וכמה גדולים שהיו בתחלת אלף הששי כמו הר"ן ומרדכי ומהר"מ רוטנבורג והראב"ה אשר דברו בעניין זה ולא הזכירו

⁷ לתועלת המעיין אצטט מסעיף 176 לחוק העונשין תשל"ז-1977, הקובע: 'נשוי הנושא אישה אחרת ונשואה הנישאת לאיש אחר, דינם - מאסר חמש שנים'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלל הקולא הזאת וגם המעיין בתשובת מהרי"ק שמביא שם ת' הרשב"א ש"כ שם שמענו כו' יראה דאיהו גופיה לא ברירא ליה הכ שמועה וגם ביש"ש יבמות פ' הבע"י העיד ג"כ קצת על שמועה זאת ודחאה מהלכה ולפ"ז צ"ל שר"ג תיקן התקנה הזאת לסייג לאיסור תורה כי יש למצא בזה איזה טעמים וא"כ גם הגזרה זאת היא לעולם כמו כל גזירות חכמים עכ"ד ע"ש".

בהמשך דבריו שם מביא בשם שו"ת מהר"ם אלשקר בס"ס צ"ה, שמחלק בזה בין קהילות אשכנז שקיבלו על עצמם תקנה זו הנוהגת עד היום, לקהילות ספרד שלא קיבלו על עצמם, וז"ל:

"ובתשובת מהר"ם אלשקר ס"ס צ"ה כתב וז"ל ובעניין תקנת ר"ג מ"ש שלא הייתה תקנתו אלא עד אלף הששי כבר ידע כ"ת שרוב הגלות לא קבלוה עליהם מעולם לא אז ולא היום כגון בגלילות ספרד ובמערב ובכל המזרח, ויש מקומות שקבלו אותה עליהם אפילו עד הזמן הזה ונהגו בה עד היום. לפיכך כל המקומות שקבלו אותה עליהם עד היום הרי היא לדידהו כאלו היא תוך זמנה לכל עניניה, עכ"ל".

וידועים דברי המהרש"ל בתשובותיו סי' י"ד וכן בים של שלמה ביבמות פ"ו סי' מ"א, שהסיק לדינא שהחרם והתקנה של ר"ג נוהג אף באלף השישי, ולא רק מחמת המנהג שנהגו כן ודלא כהרמ"א.

ובחתם סופר בתשובותיו לאבה"ע סי' ב' מחמיר לדינא כדעת המהרש"ל.

שנית, נציין את דברי השו"ע אבה"ע סימן א סעיף ט, שכתב לגבי מנהג המקום, וז"ל:

"נושא אדם כמה נשים, והוא דאפשר למיקם בסיפוקיהו. ומ"מ נתנו חכמים עצה טובה שלא ישא אדם יותר מד' נשים, כדי שיגיע לכל אחת עונה בחדש. ובמקום שנהגו שלא לישא אלא אישה אחת, אינו רשאי לישא אישה אחרת על אשתו...".

ויעויין בבאר היטב שם בס"ק י"ט שכתב וז"ל:

"ר"ל אפי' בלא חר"ג כיון שנהגו הוי כאלו התנה כן. אלא מחמת המנהג מהני ריצוי שלה, אבל משום חר"ג לא מהני ריצוי שלה ד"מ ב"ש".

ובחלקת מחוקק שם בס"ק ט"ו ביאר את טעם הדבר וז"ל:

"אינו רשאי לישא אחרת. **בנ"י מסיים בטעמו דאומדנא דמוכח היא דאדעתא דהכי אנסבא ליה** והוי כחמר שאינו רשאי לעשות גמל, עכ"ל. וממילא דברשות אשתו מותר כמו שמבואר לקמן סי' ע"ו".

חזינן א"כ שחרם דר"ג נוהג גם כיום בקרב קהילות אשכנז וכפי שהעיד הרמ"א, למעט קהילות ספרד שידוע שהם לא קיבלו על עצמם.

עוד חזינן שגם בקהילות ספרד שלא קיבלו על עצמם חרם דר"ג, מ"מ היכא שזה מנהג המקום, הכי נוהגים למעשה, והוי כאילו התנה כן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קל וחומר כשהאיש נשבע על כך, וק"ו בן בנו של ק"ו שהדבר אסור על פי חוק ביגמיה.

עדות הריטב"א - גם בני ספרד לא נהגו לישא אישה שניה מרגלית טובה מצאתי בזה.

הנה מצינו בגמ' במסכת קידושין דף ז ע"א: האומר לאישה 'התקדשי לי לחצי מקודשת' והטעם כי באמת מתכוון שתתקדש לכולו [ולא לחצי 'איש'] ומה שאמר לה 'לחצי', הכי קאמר לה דאי בעינא למינסב אחריתי נסיבנא, כלומר שמודיע לה מראש שתדע שבכוונתו לישא אישה נוספת.

בריטב"א ביאר שם בד"ה הכי קאמר, וז"ל:

"וואף על גב דבלאו האי תנאה מצי עביד הכי, דקיימא לן (יבמות ס"ה א') נושא אדם כמה נשים והוא דיכול למיקם בספוקייהו, אפילו הכי אתני להדיא הכי משום שלא תהא קובלת עליו, וזימנין דאהני ליה תנאה כגון דלא מצי קאי בספוקייהו, אי נמי באתרא דנהיגי דלא למינסב אלא חדא איתתא כגון אלו הארצות שלנו דמדינא מצי מעכבא עליה שלא לשאת אישה אחרת עליה, דכיון שנהגו בכך אדעתא דהכי אינסיבא ליה וכאילו התנתה עמו דמי, וכן קבלתי מפי מורי רבינו נר"ו", עכ"ל.

מבואר בזה, שגם בזמן הש"ס עוד בטרם הטיל רבינו גרשום את החרם, ראוי הוא לכל אדם להתנות עם אשתו הראשונה מיד בעת קידושיה עמו, שהוא מתכוון לישא אישה שניה כדי שלא תהא קובלת עליו לאחר מיכן אם ירצה לעשות זאת, והרי כבר קראו חז"ל לב' נשים שהן צרות זו לזו.

וביותר מתבאר בריטב"א עדות ברורה ונאמנה, שגם באותם ארצות ספרד שלא קיבלו עליהם את חדר"ג, אעפ"כ נהגו שלא לישא אישה שניה, וממילא אם לא התנה עמה בתחילה, אין לו לישא אישה שניה בלא רשותה, דכיון שכך הוא המנהג, הוי ליה כאילו התנתה עמו כן בפירוש⁸.

⁸ לתועלת המעיין, אצטט מספר 'חשוקי חמד' [להגר"י זילברשטיין שליט"א] במסכת קידושין דף ז עמוד א, שדן בשאלה מעניינת הקשורה לנידון דנן (אם נקבל את עמדת האיש וגרסתו בעניין מרידת האישה), ופשט על פי דברי הריטב"א הנזכר, וז"ל:

שאלה: מעשה באדם שאשתו החלה למרוד בו ומסרבת לחיות עמו, מכיון שבהיות בעלה איש עסקים שמרבה לנסוע לחו"ל ונודע לה מפי עדים נאמנים שבעלה נשא שם אישה שניה, ובהיותו בחו"ל הוא חי עמה. הדבר קומם את האישה הראשונה ומורדת בבעלה. הבעל אינו מכחיש אולם טוען מכיון שעל פי דין תורה רשאי לישא ב' נשים, אזי אף על פי שעבר על חדר"ג שלא לישא אישה על אשתו (שו"ע אעה"ז סימן א ס"י) אין זה מעניינה של אשתו והוא איסור שבינו לבין המקום, אולם לאישה הראשונה אסור למרוד בו ולא לקיים את חובותיה, ואם תעמוד בסירובה הרי היא בכלל 'מורדת' שמפסדת כל זכויותיה (אעה"ז סימן עז), הדין עם מי?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכן העלה הגר"ש אלישיב זצוק"ל בקובץ תשובות חלק ו' סי' צ"ד כדבר פשוט, לנוכח המנהג והחוק בארץ, וז"ל:

..לפי זה בנידון דנן שלפי החוק הקיים [והמנהג הוא בכל בתי הדין בארץ] אסור לכל אדם שיהא לו שתי נשים, ואין הבדל אם הוא מהעדה האשכנזית או אם הוא מהעדה התימנית, ואף שיתכן שיש אפשרות לקבל רשות לישא שתי נשים, אבל כבר כתב הריב"ש הנ"ל: "...מיהו במקום שאין רשאים לישא ב' נשים מפני אימת המלכות עד שיטול ממנו רשות אין ממתנין לו... כופין לחלוץ מיד..".

ויעויין עוד בשו"ת מאמר מרדכי ח"ב חו"מ סי' ה' שהסיק כן, וכן בשורת הדין כרך י"א עמ' שט"ו הערה 1, ועוד.

ויעויין בשו"ת ישועות מלכו באבה"ע סימן ג שאכן הביא מחלוקת ראשונים איזה חרם דר"ג חמור יותר, והביא בשם התשב"ץ, כי במורדת עדיף להתיר לישא אישה שניה על פני שיגרשה בע"כ, אך במהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סי' תתרכ"א עשו מעשה ההיפך, לגרש בע"כ ולא להתיר אישה שניה.

ויעויין עוד בזה בנודע ביהודה תניינא באבה"ע סי' ח' שהסיק להקל בספיקא בחדר"ג שלא לישא אישה שניה יותר מאשר חדר"ג שלא לגרשה בע"כ, מפני שהחרם הראשון הוא דרבנן גרידא לעומת החרם שלא לגרשה בע"כ דהוי איסור תורה ואזלינן לחומרא, וכפי שהעלה בנוב"י קמא באבה"ע סימן ע"ה ד"ה 'ואם'. מאידך, בשו"ת חת"ס בהשמטות לחו"מ סי' ר"ג הכריע לדינא בזה דלא כהנוב"י ואף בספק יש להחמיר כיום גבי איסור זה שלא לישא אישה שניה. ועיי"ש בדבריו שהוא למד בדברי הב"ש שאיסור לישא אע"א הוי חומרא כאיסור של תורה ולא רק מחמת חשש קטטה מדרבנן גרידא⁹, ולכן סובר החת"ס שבשני תקנותיו של רבינו גרשם אזלינן אף בספיקא לחומרא, ואכמ"ל.

תשובה: אכן כתב הרמב"ם (פי"ד מאישות הי"א) שהמורדת בבעלה ומונעתו מחיי אישות אף על פי שיש לו אישה אחרת, דינה כמורדת, וכן פסק השו"ע (אעה"ז סימן ע"ז ס"ב). אולם שונה המקרה דנן שהאישה נישאה לבעלה על דעת להיות מלכה יחידה בביתה והבעל עבר על חדר"ג שבאופן זה נראה שאינה נחשבת כמורדת. עיי"ש שמביא את הריטב"א שהזכרתי, ומוכיח ממנו בזה"ל:

"וביותר מתבאר בריטב"א עדות נאמנה שגם באותם ארצות ספרד שלא קיבלו עליהם את חדר"ג, לא נהגו לישא אישה שניה וממילא אם לא התנה עמה בתחילה אין לו לישא אישה שניה בלא רשותה דכיון שכך הוא המנהג הוי ליה כאילו התנתה כן בפירוש...וממילא קל וחומר בקהילות אשכנז שקיבלו עליהם חדר"ג, ודאי וודאי שיש בנישואין תנאי גמור, ועווננו של הבעל שעבר על החדר"ג בנושאו אישה שניה אינו רק בגדר עבירה ועוון, אלא הפרה יסודית של הסכם הנישואין והפרת התנאי, ומידה כנגד מידה גם האישה לא תפסיד את זכויותיה מבעלה, ואי אפשר לקרוא לה מורדת". ממילא ה"ה בנידוננו ברור כי האישה אינה מורדת.

⁹ ודלא כהמשפט שלום להגאון המהרש"ם בסי' רל"א (בקונטרס תיקון עולם אות י"ט) שדייק ההיפך מהב"ש בסי' ס"ו, עיי"ש בדבריו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מ"מ כל זה לא קשור לנידוננו, שכבר היסקנו לדחות את עמדתו של האיש, כיון שהאישה שבפנינו לא הוכח שהיא מורדת, ופשוט וברור שלכה"פ מחמת המנהג והחוק הנוהג בארץ, הדבר אסור בתכלית על כל המשתמע מכך.

מסקנא

אשר על כן, יש לדחות את דברי האיש בעניין זה. האיש הוסיף חטא על פשע, ולא זו בלבד שלא טיפל בעצמו והרס את חיי הנישואין, הוא לקח אישה נוספת על אשתו כנגד חדר"ג, המנהג, והחוק, ועבר על שבועתו על כל המשתמע מכך.

ו. 'כפל מבצעים' - האם יש יוצא דופן ומתי

עוד טען האיש בפנינו לפוטרו מכתובת האישה, [סעיף ט לטענותיו לעיל] כי לא יתכן שהאישה תקבל גם איזון משאבים וגם כתובה. הוסיף האיש וטען, כי גם אם מחצית הדירה רשומה על שמה אין בזה בעלות. האיש אף ציין כמקור לדברי הרב אלישיב בפס"ד בפד"ר כרך ו עמוד 257, שצריך לבדוק כל מקרה לגופו אם אכן היה כוונה לתת לה מתנה.

הן אמת שבד"כ מנהג בתי הדין שנים רבות, ש'אין כפל מבצעים', היינו שבמידה והאישה מקבלת מחצית מזכויות הפנסיה של האיש על פי חוק איזון משאבים, סכום זה יתקזז מסכום כתובתה במידה והיא זכאית לה.

סברת הדברים, שמאחר והיא קיבלה כספים שהיא איננה זכאית להם על פי ההלכה, אומדים אנו בדעתו של האיש בעת שהתחייב מתחת לחופה לכתובת האישה, שעל דעת כן שייקחו ממנו כספים לאישה שלא מגיעים לה עפ"י די"ת, הוא לא התחייב להוסיף לה גם את תוספת הכתובה מעבר לעיקר הכתובה, שהרי אין הגיון שכוונתו הייתה לגרום לעצמו להיוותר במצב כלכלי רעוע ביותר¹⁰.

¹⁰ אציין מס' פסקי דין שעסקו בנושא: בית הדין בחיפה בשנת תשע"א בהרכב אב"ד הרב מיכאל בלייכר שליט"א [תיק מס' 588563/1], וכן בית הדין הגדול בשנת תשס"ח, בדבריהם של הרבנים הגאונים הרב חגי איזירר זצ"ל ויבלח"ט הרב אברהם שרמן שליט"א, עיי"ש.

עם זאת, נציין כאן את הדעה החולקת בזה. חבר בית הדין הגדול בדימוס הגאון הרב אליהו היישריק שליט"א הבין אחרת. בפסק דין בבית הדין בת"א תיק מס' 838835/8 פסק שיש לשלול את הקביעה הנזכרת שאין כפל מבצעים. לדבריו מדובר כאן בשני מישורים שאינם קשורים זה לזה כלל, כיון שאת הכתובה נותן האיש לאישה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ממילא, זהו חיוב בנפרד וכך יש להותירו. לענ"ד יש לדחות את דבריו, מאחר וטעם זה בחז"ל נאמר רק לגבי עיקר הכתובה ולא לגבי התוספת, שזוהי התחייבות האיש נפרדת כנגד חיבת ביאה וכפי שמצינו ברש"י בכתובות ואכמ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כפל זכויות במזונות אלמנה מנכסי בעלה כשירשתו בהתאם לחוק

אזכיר בקצרה, כי הראשון שהעלה שאלה עקרונית זו של כפל זכויות בסיטואציה אחרת, היה הגרי"א הרצוג זצ"ל. הוא דן שם בספרו [פסקים וכתבים חלק ז' אבה"ע סי' צט] ביחס לזכויות מזונות אלמנה הנובעות מתוך שטר הכתובה, האם זכות זו עומדת לה גם במצב שאישה אלמנה זו מימשה את זכותה החוקית [ולא ההלכתית] וירשה את בעלה.

ובאמת שיש להדגיש ולומר, ששאלת כפל הזכויות בכתובה ובזכויות הסוציאליות של האיש מבחינת האומדנא שהזכרנו, היא חזקה יותר מאשר האומדנא במקרה של מזונות האלמנה, זאת משום ששם אין לאיש עצמו כל נפק"מ בזה והוא לא יהיה נפסד מזה כלל אף אם נכריע שיש כפל זכויות, שהרי הוא כבר נפטר. הנפק"מ היא רק ליורשיו. אולם אצלינו לגבי תוספת הכתובה שהתחייב, אם נחליט שיש כאן כפל זכויות, מי שיפסיד מכך זהו האיש עצמו, ולעיתים כשמדובר בסכום גבוה שהתחייב בתוספת הכתובה, נמצא שהאיש יכול להיזקק מבחינה כלכלית באופן קשה ביותר. על כן בנושא דנן יש אפוא אומדנא חזקה וברורה יותר שאין כפל מבצעים, יותר מאשר המקרה של הגרי"א הרצוג גבי מזונות האלמנה.

כפל זכויות בכספי נדוניה וירושת האב

כן ראיתי שהעלה גם אב"ד ירושלים הגר"א לביא שליט"א בספרו עטרת דבורה חלק ג' סימן ל"א [עמוד 11548]. והביא שם מקרה נוסף של אומדן דעת דומה שמצינו בדברי המשנה למלך בהל' זכיה פרק ו' הלק א', בנידון של אב לשתי בנות שאחת מהם השתדכה עם פלוני, ואביה התחייב לה סכום הגון עבור הנדוניה שתכניס לבית בעלה, ועוד בטרם הנישואין האב שבק חיים לכל חי ונפטר. נשאלה השאלה האם התחייבותו של האב שרירה וקיימת, ורק לאחר שיפרישו את סכום הנדוניה מכספי העזבון, יחלקו את הנותר בין שתי האחיות. מנגד שמא יש לומר, שישנה אומדנא שהאב אכן רצה להעניק לבתו סכום מסוים עבור נדונייתה, אך הוא כמובן לא ידע שהוא יפטר ויותר לה סכום גבוה של מחצית מהעזבון העולה לכדי סכום הנדוניה שהתחייב לה. וא"כ אין כל היגיון שהיא תזכה בכפל זכויות, ואחותה שעדיין איננה משודכת, תקבל חלק זעיר ממנה. המשנה למלך הביא את דברי תשובת מהריב"ל שאכן

¹¹ עיי"ש שמאריך, האם ניתן לומר שאין הולכים אחר אומדנא היכא שמדובר בהתחייבות של שני צדדים זה כלפי זה, (אנוכי הארכתני בזה במקו"א) והביא שם את דברי המשנה למלך פרק ו' מהל' זכיה הל' א בשם שו"ת פני משה, שבאומדנא 'גדולה עד מאד' דנים על פיה אף בכה"ג, וכפי שהעלה גם הנודע ביהודה קמא בחיו"ד סי' סט. אח"כ הביא בשם שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סימן לט, שהגדיר את הכתובה כמי שיש כאן התחייבות של צד אחד בלבד כלפי משנהו, ואין כל קשר לקידושין, ולא הוי כמו"מ שצריך דעת קונה ומקנה. לדבריו, הדברים הרבה יותר ברורים ופשוטים, שאין כאן התחייבות של שני צדדים אלא רק של האיש כלפי האישה על תוספת הכתובה, ושיש כאן אומדנא דמוכח ברורה של החתן, שהוא לא מוכן להתחייב סכום גבוה לתוס' הכתובה, בנסיבות בהן הוא יחוייב בסכום גבוה נוסף עפ"י חוק איזון משאבים, לתת לאשתו בעת הגירושין מחצית מזכויותיו הפנסיוניות, והוא יישאר במצב כלכלי גרוע לעת זקנתו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין כפל זכויות, ואין להעניק לה גם כספי הירושה וגם את הנדוניה, ואין לזכותה אלא במחצית הנכסים כירושה [כמובן בתנאי שזה עולה לכדי אותו סכום]¹².

ברם, ברור הדבר כי הביטוי 'אין כפל מבצעים' אינו נכון אלא ביחס לאיזון משאבים בלבד. לא כן כאשר מדובר על נכסים וכדו' שהאישה זכאית להם מחמת בעלותה בנכס כדין, ולא רק מחמת חוק איזון הנכסים, שבזה אין להסתפק כלל כי שני דברים שונים הם.

פסק דינו של הגר"ש אלישיב

הנתבע ציין כמקור לטענתו את פסק הדין האמור של הגר"ש אלישיב זצ"ל, שיש לדון בכל מקרה לגופו, האם אכן הכוונה הייתה לשם מתנה אם לאו.

לתועלת המעיין אצטט כאן מפס"ד האמור [פד"ר כרך ו' עמודים 265-262] את הקשור לענייננו, וכדלהלן:

ואשר לקביעת בית הדין האזורי שהדירה בה גרו הצדדים היא בבעלותה המוחלטת של האישה, הנה קיימת הכחשה בין הצדדים

[...]

כב' בית הדין בנימוקים המצורפים לפס"ד המעורער כותב: בחו"מ סי' ס"ב סק"ז הביא הש"ך דעת הרשב"א דאם אינה מוחזקת שיש לה נכסי מלוג, אם השטרות יוצאות על שמה עליה להביא ראיה, ודעת הרא"ש דאם טוענת שמכספה נקנו נאמנת, ודעת הש"ך כדעת הרשב"א משום דלגלויי זוזי כתב על שמה.

[...]

והרי בהאי גוונא שידוע שיש לה כספים, נאמנת לומר דלשם כך רשמו השטר על שמה הואיל ונקנו מכספה, ואי לכן הרי יש להעמיד את הדירה לרשותה כתקנת מתיבתא.

והנה בטור אה"ע סוס"י פ"ו כתוב: אבל שטרי חובות וקניית קרקעות שעשה הבעל על שמה הם שלה ואם הם עשויים על שמה וע"ש בעלה הם בשותפות בין שניהם. המקור לזה הוא תשובות הרא"ש כלל צ"ו דין ד' (וכמ"ש בש"ך הנ"ל), ובדרכי משה על דברי הטור הנ"ל הביא מ"ש הרשב"א

¹² עוד הביא בעטרת דבורה שם [עמ' 551] שיש לדון בשאלת כפל זכויות לאידך גיסא, דהוי כשני חיובים החופפות זו לזו ואינם מצטברות כלל, וכפי שעולה מהסוגיה בבבא בתרא דף קל"ח, א. ובמחלוקתם של הרשב"א והרא"ש שם גבי בעל שכיב מרע שהתחייב לאישה סכום כסף, האם היא מקבלתו בנוסף לתוספת הכתובה אם לאו. יעויין בשו"ע חו"מ סימן רנג, ח, ובאה"ע"ז סימן קט, ג, ואכמ"ל.

נידון מעניין נוסף בשו"ת הר צבי [לרבה של ירושלים הגרצ"פ פראנק זצ"ל], שדן באחד שהיה מבוטח בביטוח חיים כשהמוטב שיזכה לאחר מותו היא אשתו. ועתה לאחר מותו תבעה מהירשים אף את כתובתה, וטענה שאין קשר בין הדברים, מאחר ומה שקיבלה מחברת הביטוח, אלה כספי מתנה שנתן לה בעלה בחייו. ומסיק שם ג"כ כנ"ל שמחמת אומדנא ברור שלא התחייב שיהיה לה כפל זכויות. עיי"ש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בתש"ו ס' תתקנ"ז: דוקא שהיא בחזקת שיש לה נ"מ וטוענת כן אז הדין עמה, אבל אם אינה מוחזקת בכך, עליה להביא ראיה, וא"נ אפי' בשבועה, דכל מה שיש לאישה בחזקת בעלה הוא כי סתם אישה נושאת ונותנת תוך הבית.

מלשון הד"מ משמע דאיכא פלוגתא בין הרשב"א והרא"ש, וכאמור, כן כתב הש"ך בס' ס"ב, והרמ"א פסק כהרשב"א, וכן הכריע הש"ך.

והנה אם נעיין במקורות הנ"ל לכאורה אין הכרח לומר דפליגי אהדדי ומר אמר חדא ומר אמר חדא.

[...]

והנה זה פשוט בבעל הנותן מתנה לאשתו בודאי קנתה, ואין בידו לטעון טענת הברחה או כיוצ"ב. המחלוקת של הראשונים היא בבעל שקנה בית מכספו והשטר כתב בשם אשתו, ופליגי בהכי אם יש בזה דין הקנאה לאשתו וזכתה בנכס מדין זכין לאדם שלא בפניו או לא, ובזה מיירי הסוגיא דב"ק דלוקח שדה בשם ר"ג, ובכה"ג סובר הרמב"ן וסה"ת דמכיון דאיכא למימר לפנחיא בעלמא כתב הכי, הרי אין לראות בזה מעשה זכיה כלל, שאינו לא לשון זכיה ולא לשון הודאה.

ולפי"ז בע"כ עלינו לומר דהרא"ש הסובר בתש"ו כלל צ"ו (וכ"כ בחידושו וכו"ל) דבכה"ג דרי"ג קנה חבירו ורואים בזה זכיה למי שכתב בשמו, הרי הוא הדין בבעל שקנה בית וכתב השטר בשם אשתו שקנתה אשתו, וכ"כ בתומים ס' ס"ב סק"ה דד"ז במחלוקת שנויה של הרא"ש ובעה"ת, והעלה דמספק אין להוציא מיד האישה ע"ש, ולפי מש"ל, הרבה ראשונים הם העומדים בשיטת הרא"ש וס"ל כוותיה.

ובערוך השלחן ס' ס"ב אות ו' כתוב: כבר בארנו דבזמנינו אין שום ראיה מה שנכתבו קרקעות על שם האישה ואפילו נתקיים בערכאות מפני שהרבה עושים כן מפני איזה טעמים שיש להם ואין כוונתם להקנות להן לכן צריכים הדיינים להיות מתון בזה מאד מאד.

[...]

דדוקא בדירה קנויה שהבעל שילם מכספו והוא רשם בטאבו ע"ש אשתו, זוהי הוכחה שהבעל נתן לה במתנה, שהרישום בטאבו הוא הקובע את הבעלות...

הנה אין ברצוני להאריך בזה, רק אציין שקולמוסים רבים נשתברו בעניין זה, ואף אנוכי העליתי לא מעט במספר פס"ד בעניין. רק אציין פסק דין אחד יסודי בבית הדין בחיפה [תיק מס' 1097040/10 - פורסם] שדנתי רבות בכך, והבאתי את השיטות המרכזיות בסוגיה זו - לרבות מחלוקת הסמ"ע הש"ך והכרעת התומים, ואף את דברי הערוך השולחן עליו נסמך מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, וביארתי את הדברים, והסתייעתי מתשובת 'בית יצחק' חלק חו"מ סימן ע"ב, ואף ציינתי שגם הגאון הרב אליעזר גולדשמידט זצ"ל חזר בו מדבריו והסיק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לדינא שיש לילך אחר הרישום בטאבו, וכפי שפסק בפד"ר חלק א' (עמוד 117) ועוד. [ואף צורפו 'דינים העולים' בסוף הפס"ד] - הרוצה להחכים יעיין שם.

כללו של דבר: מקובל בד"כ בקרב בתי הדין הרבניים להתייחס לרישום בטאבו כמתנה גמורה וכבעלות לכל דבר ועניין, ואין לך אומדנא דמוכח גדולה מזו, שאדם נותן מתנה לבן הזוג ומעביר מחצית הנכס על שמו, ביודעו בבירור שאף אם יארע חלילה בעתיד שינוי דרמטי בחייהם והנישואין יגיעו לקיצם באמצעות גט פיטורין, הוא לעולם לא יוכל להשיב את הנעשה. אומדנא זו יוצרת בירור גמור בכוונת הנותן שבדעתו היה ליתן מתנה חלוטה וסופית מסיבה זו או אחרת, ואין לך קניין סיטומתא וגמירות דעת גדול מזה, ואכמ"ל.

מן הכלל אל הפרט

קל וחומר בנידוננו. הרי האיש טוען שכל הדירות נרכשו מכספיו, ומתן מחצית מהדירות לאישה אינו עפ"י ההלכה [ועל כן טוען לכפל מבצעים] - אף שרישומן בטאבו גם על שמה. נזכיר לאיש כי במהלך הדיונים בענייני הרכוש ומזונות הקטינים, טען האיש כל העת ההיפך, כי הוא אברך כולל מן השורה, וטענת האישה שהוא משכיר ארבעה רכבים בשחור לכל דורש ועושה מזה הרבה כסף ומתעסק במכירת תכשיטים - שקר בפיה! הכל היה ללא תמורה ולשם גמ"ח בלבד, וכפי שעולה מפרוטוקול הדיון מיום 17.11.22 [שורות 61-76], ונצטט:

בית הדין: היא אומרת מכוניות ומסחר.

ב"כ הבעל: לא עיקר ולא נכבד לא מיניה ולא מקצתיה, זה היה בעבר, זה מזמן איננו עוד. לפחות לטענתנו, השאריות של זה הם בטלות ב 60 מבחינתנו.

בית הדין: אני רוצה ברור שיהיה לפרוטוקול. מכוניות לא קיים היום?

ב"כ הבעל: לא קיים היום.

בית הדין: מסחר בתכשיטים וזהב?

ב"כ הבעל: לא קיים היום. מה שכן קיים היום הוא עושה סוג של קונסיגנציה, הוא לוקח אם יוצא לו ואם בגלל שהיה בעברו אם מתאפשר לו, הוא לוקח מנסה למצוא אנשים שרוצים לשכור רכב לאנשים שהוא מכיר לדוגמה.

בית הדין: הוא פרסם את זה בגמ"ח? זה ציניות.

ב"כ הבעל: שום דבר לא נעשה בנדבה ובנדיבות הלקוח שלי עובד בסיוע לקשישים מבוקר עד ערב. בדיוק כמו הגבר באותו מקום הוא גם אברך.

ב"כ האישה: צדיק, לומד תורה.

ב"כ הבעל: עושים כל מה שאפשר לפרנס את ה 6 ילדים. נכון יש הלוואות ומשכנתאות, 2 דירות שממושכנות הם מושכרות והשכירות משלמת אותם, חזנות לימודי בר מצווה וכיו"ב וכוונתי לדברים קטנים ומזעריים ושוליים וכמעט ולא קיימים עוד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הערת בית הדין בציניות אומרת את הכל.

האיש עומד ומשקר בפנינו, כשהוא מנסה כל פעם גרסה חדשה.

עכ"פ נמצא האיש סותר עצמו מיניה וביה. כשהדיון נסב אודות מזונות הקטינים, טען האיש שהוא אברך כולל שאיננו מרוויח. אם לא הרוויח, כיצד רכשו את הדירות, הרי לדבריו האישה כמעט ולא הרוויחה. אז יחליט האיש איזו גרסה משלל גרסאותיו נכונה??!

כך או כך אנו סבורים באופן ברור, כי האישה הינה הבעלים על מחצית הדירות, וכי חזרתו של האיש בעניין זה איננה יותר מאשר הנותן מתנה לאוהבו ונהפך לשונאו, שהמתנה איננה חוזרת כדשנינו בתרומת הדשן סימן שי"ז והובאו דבריו ברמ"א בחו"מ סי' רמ"ו סעיף י"ז. יצוין כי הלכה זו שנויה אף באבן העזר לגבי מתנות שנתן בעל לאשתו בעת נישואיהם ואחר כך התגרשו.

בשל כך, מאחר וברור שהאישה בעלים בשותפות עם האיש על שלש הדירות שהיו להם, הרי שטענתו בעניין 'כפל מבצעים' נדחית על הסף.

האיש הצהיר כי מחצית שלש הדירות בבעלות האישה

על אף אמיתות ונכונות הדברים שהעליתי לעיל, דומה שבענייננו אין צורך בהם.

סייעתא ברורה לדברים שהאישה הינה בעלים על מחצית מהדירות שהתחלקו בהם הצדדים, [ולא שזכתה במחציתם רק מכח איזון המשאבים] מצאתי בדברי האיש עצמו.

כך כותב לבית הדין האיש, בהסכם הגירושין שהגיש לבית הדין ביום 19.02.24 לאישור ולמתן תוקף פסק דין.

זה לשון סעיף 1 להסכם שהגיש:

'הצדדים הינם הבעלים במשותף של שלושה נכסים אשר פרטיהם כדלקמן'....

אמנם, עוד באותו יום יצאה החלטה כי ההסכם איננו ברור ואף סעיפיו סותרים עצמם.

החלטה חשובה נוספת נתנה ביום 21.02.24 בה נאמר, כי ההסכם הקובע בעניין הרכוש הוא זה שעלה בפרוטוקול הדיון מיום 28.12.23 ואושר בו ביום בהחלטה כדלהלן:

פסק דין

ניתן בזה תוקף פסק דין להסכמות שהוכתבו לפרוטוקול הדיון מיום 28.12.23.

ככל שיהיה בכך צורך, הצדדים יגישו פסיקות מוסכמות לצורך ביצוע הוראות פסק דין זה ופסה"ד החלקי מיום 30.11.23.

סעיף 1 לא שונה בהסכם המתוקן שהוגש ע"י האיש ואושר ע"י בית הדין.

כאן הבן שואל: מדוע האיש התנסח כך, וכי לא יכל לכתוב שהדירות רשומות ע"ש הצדדים, ובמקום זאת מצא לנכון לכתוב כי הדירות בבעלות ובשותפות מלאה ביניהם?.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נמצא שהאיש מזהיר ברורות כי האישה שותפה עמו, והינה הבעלים על מחצית הנכסים. מאחר וכך שיש בפנינו הודאת בעל דין ברורה, שאין בפנינו רישום בעלמא או הברחה זו או אחרת, אלא בעלות של ממש לאישה בשלש הדירות, הרי שמעתה אין מתפקידנו להיכנס לעובי הקורה ולחקור מכספי מי נקנו הנכסים הללו - אף לא לשיטת הגרי"ש אלישיב זצוק"ל.

משכך, לאור ההבהרה דלעיל בעניין הנוהג שאין כפל מבצעים רק במה שקשור לקבלת כספים מחמת חוק איזון משאבים, נמצא שטענתו של האיש בעניין כפל מבצעים נדחית על הסף.

מעבר לאמור אוסיף ואומר, שבמקרה דנן, שאת חלקה בדירות האישה קיבלה מכח ההסכם שחתמו ביניהם ואושר בבית הדין, הרי שרק מחמת כך כבר יורדת טענת האיש אודות כפל המבצעים.

מה גם שייתכן ויש סבירות כלשהי להניח, כי האיש הבריא מהאישה לא מעט, וכפי שעלה בפנינו בדיונים על הרכוש, ואכמ"ל.

אין חיוב פיצויים

האישה דרשה לקבל פיצויים והוצאות משפט.

הנה בעניין פיצויים, מאחר ולבסוף תביעת גירושין הוגשה אף מצד האישה, [אמנם אחרי שהגיש האיש את תביעת הגירושין מטעמו], בשל כך יש לדחות בקשתה לקבלת פיצויים.

גם בזה הארכתי טובא לא אחת [ראה לדוגמא בבית הדין בחיפה תיק מס' 1097040/11 (בסעיף ז' שם) - פורסם] שלא מצאנו פיצויים בהלכה, אלא רק באופן שהאישה הייתה רוצה מאד שלום בית, ואיננה מעוניינת כלל להתגרש, ובכדי לשכנע אותה שתיתן את הסכמתה להתגרש, יש מקום לחייב את האיש לפצות אותה, כל עוד שאין כל עילה לחיוב בגט, והאישה באמת ובתמים מבקשת בקשה כנה לשלום בית.

הרוצה יעיין בזה בשו"ת 'תעלומות לב' [חלק ב' עמוד ל"ז סוף סימן א'] שהאריך בזה, וכן סיכם זאת לדינא הראשל"צ הרב עוזיאל זצ"ל ב'משפטי עוזיאל' [חלק ז' סימן צ"ו]. ויעויין עוד בכל זה בפסק דינו של הגר"א שרמן שליט"א במאגר המקוון פסק מ"ג שסיכם הדברים וממרחק יביא לחמו.

כאמור, מקרה דנן שונה בעליל. גם האישה רצתה להתגרש ולשים קץ לסבלה, אלא שעומדת היא על זכותה לכתובתה.

אשר על כן על פניו¹³ יש לדחות את בקשתה לקבלת פיצויים.

¹³ עם זאת ועל אף האמור, מוחלט להלן **לחייבו בהוצאות משפט** לאישה גם **בהיבט פיצוי** על אחריותו להרס חיי הנישואין, בפרט עקב כך שהאחריות לגירושין לא נבעה מסיבה צדדית זו או אחרת, אלא מחמת תאוותו הבלתי נשלטת של האיש לדברים שהצנעה יפה להם, והוא הפכם לדבר מרכזי וגלוי עד מאד, כשהוא איננו מתבייש לפתוח גמ"ח לכדור ויאגרה. חומרה יתרה בנידון דנן שיש לחייבו בפיצוי,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ז. חיוב האיש בהוצאות משפט לאישה - מדין מזיק ב'דינא דגרמי'.

האישה תובעת הוצאות משפט מהאיש.

אמנם בד"כ אנו נמנעים מלחייב בהוצאות משפט, כל עוד יש ויכוח לגיטימי בין שני צדדים, והתובע הוצרך לפנות לבית הדין לבירור תביעתו. במצב שכזה, אנו לא נמהר לחייב את המפסיד בדין, שישלם לזוכה בדין את הוצאותיו, מאחר וכך דרכו של עולם. לעיתים יש ויכוח כזה או אחר בין שני צדדים כשכ"א סבור שהצדק עמו, ומכאן הדרך קצרה לבוא לבית הדין כשכ"א שוטח טענותיו.

על כן, קצת קשה לבוא ולדבר במושגים של מעשה נזק ולקבל שם של 'מזיק' [מצדו של התובע או מצדו של הנתבע] בעצם ניהול הליך תביעה בבית דין. הרי שנינו: 'מאן דכאיב ליה אזיל לבי אסיא', ולשם כך יש את בית הדין, המקיים את האמור: "שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק" [דברים א, טז]. ואף אם בסופו של דבר מתברר כי החייב בדין גרם נזק לזוכה בדין בגין הוצאותיו בבית הדין ובייצוגו בפניהם, דבר זה אינו אלא בגדר 'גרמא בנזיקין' ובשוגג בלבד, וקיי"ל שאין מחייבין בכה"ג אף לא בדי"ש.

אמנם בנידוננו נראה לענ"ד שהדבר שונה בתכלית, ואבאר את הדברים.

ראשית, אם בחיוב בהוצאות עסקינן, נציין בקצרה, כי בית הדין השקיע רבות לקדם את התיקים שבין הצדדים, למרות שהאיש לא דיבר ברור, חזר בו לא אחת, והקשה מאד על ההליך.

לא זו בלבד, נציין כי התנהלותו של האיש גרמה להתארכות הדיונים, כשלא אחת הוא חזר בו, וכשהוא 'מגלה טפח ומכסה טפחיים', כשמבחינתו תמיד היה שהוא עצמו טלית שכולה תכלת, והבעיה תמיד נעוצה במחלטה של האישה ששונאת יחסי אישות ומרדה בבעלה - דבר שלא הוכח כלל וכלל.

דוגמא אחת מיני רבות, נציין הפעם מדיון שהתקיים בפנינו ביום 28.12.23 בעניין הרכוש, ושם בשורות 13-17, ובשורות 53-55, בית הדין מתקשה מאד להישאר בשלוותו כשהוא פונה לאיש כדלהלן:

מחמת שהאיש יכל לטפל בעצמו ולא טיפל, ומעבר להתעללות נפשית ופגיעה אנושה בכבודה ובמעמדה של אשת חיקו, הביא את האישה למצב של סלידה ומאוסות יתר ולתבוע גירושין – לאחר שהוא תבע ראשונה. במקום לטפל בעצמו, לקחת אחריות ולשמור על חיי הנישואין מתוך קדושה וטהרה, בחר האיש ב'דרך הקלה'. הפתרון היחיד שמצא לבעייתו, היא לקחת אישה נוספת על אשתו כשהוא מפר ברגל גסה חדר"ג, שבועתו תחת החופה, מנהג המקום, וחוק הביגמיה – אוי לאותה בושה!.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

'בית הדין: לבא אנחנו נחייב אותך להגיע עם עורך דין, אתה מדבר לא ברור, חוזר בד, או שאתה מקבל את הנושא או שאתה חוזר לכאן עם עו"ד, יש גבול'.

יתרה מזאת. לאור מה שהעלנו כי האיש בהתנהגותו האובססיבית הקיצונית בכל מה שקשור לדרישותיו המרובות לחיי אישות, באופן אגרסיבי כשלדבריה אף אנס אותה, הרי שהתברר שלפחות חלק מהדיונים היו עקרים ומיותרים. לא אחת ניסה בית הדין את כוחו בהבאתם של הצדדים לפשרה, ומי שלא אחת עיכב וחזר בו, וטען כל העת לחפותו המלאה - היה האיש.

בשל כך אנו סבורים, כי מקרה דנן שונה בתכלית, הן מחמת כך שהאיש גרם להתארכות הדיונים וכשחלקם בודאי היה מיותר לחלוטין וכפי שבית הדין רמז לא אחת במהלכם וניסה להביאם לפשרה, והן מחמת שהאיש ידע גם ידע בקרבו פנימה כי במעלליו בהתנהגותו ובהתנהלותו הכפייתית והאובססיבית בכל הקשור לחיי המין - וכפי שהוצגה האבחנה הרפואית של הפסיכיאטר, וכשהאיש משקר לנו לא אחת - הוא הורס במו ידיו את נישואיו. דומה שהאיש חשב, שיוכל להמשיך לחיות בשרירות לבו ולעבוד על כולם, וד"ל.

הגדרת הנתבע בכל הקשור לגרימת הוצאות לתובעת - 'גרמי' / שוגג הקרוב למזיד

משכך, קשה עד בלתי אפשרי להגדיר את הנתבע דנן ככל נתבע, שבסך הכל חשב באמת שהוא צודק בדין ועל כן ניסה כוחו בהצגת טענותיו כנגד התובע, והוא איננו יותר מאשר גרמא בנזיקין שגרם בשוגג להוצאות מיותרות לתובע. לענ"ד במקרה דנן יש להגדיר את הנתבע לא פחות מאשר שוגג הקרוב למזיד ואולי אף פשיעה ומזיד גמור, לנוכח רישומנו הברור לכל אורך הדרך באשמת האיש ומעלליו כלפי התובעת.

משום כך, יש כאן ממש גדר של אדם המזיק בדינא דגרמי על כל המשתמע מכך ולא גרע מ'לך ואבוא אחריך', ויש לחייבו בהוצאות משפט לתובעת.

נמצא מעתה כי לא זו בלבד שהאיש הרס ופירק את הנישואין במו ידיו, אלא אף גרם ביודעין להתארכות הדיונים כשהקשה על בירור הטענות והעובדות, והוזהר לא אחת על כך.

בשל כך מצד 'דינא דגרמי' שאינו בשוגג יש לחייבו בהוצאות משפט.

נוסיף ונאמר, שהדברים מקבלים משנה תוקף לאור העובדה, שבמהלך הדיונים התחזק כל העת יותר ויותר הרושם הברור, בדבר התנהלותו הבעייתית של האיש בכל המישורים, הן במישור מול ילדיו בכלל והבת הקטנה בפרט, הן במישור עבודתו בהשכרת הרכבים, ובפרט בנידון דנן בכל הקשור להתנהלותו בעניין תאוותו צריכתו המרובה וסיפוקו של האיש בדבר שהצנעה יפה לו. יצויין כי המכנה המשותף בכל המישורים היה, שהאיש איננו מדבר ברור, וכשאצלו תמיד רב הנסתר על הגלוי. האיש מניפולטיבי ובחזקת שאינו דובר אמת, כשזו אינה נר לרגליו, וכפי שהתרשמנו לכל אורך הדרך גם בכל הקשור לתאוותו הבלתי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נשלטת, בדבר אמיתות גרסתה של האישה ודחיית גרסתו השקרית של האיש. הדיונים רק חזקו יותר ויותר התרשמות ברורה זו.

חייב בהוצאות משפט - מקור הדין

בקציר האומר, רק אציין כמקור לדברים, את דברי השו"ע בחו"מ סימן י"ד סעיף ה':

"המתחייב בדין אינו חייב לשלם לשכנגדו יציאותיו, אע"פ שהזקיקו לדון בעיר אחרת".

ובפשטות נראה לבאר טעם דין זה, דהוי רק גרמא ולא דינא דגרמי וכפי שביארתי. ובמקו"א הארכתי בעניין חילוקי הדינים וההגדרות בזה. יעויין בש"ך בחו"מ סי' שפ"ו סק"א שהוכיח שדעת רוב הפוסקים ש'דינא דגרמי' הינו קנס, וכשיטת הריצב"א בתוס' בב"ב דף כ"ב ע"ב. ובש"ך שם בסק"ו העלה, שמכיון שחייבו מטעם קנס, ולא קנסו שוגג אטו מזיד, כי דין גרמי דומה להיזק שאינו ניכר שחייבו מטעם קנס, ובגיטין דף נ"ג ע"ב מבואר שאין קונסים שוגג אטו מזיד.

נמצא שוב לפי"ז שבכל תביעה בין צדדים, כל עוד ניתן להגדיר את המפסיד בדין, כשוגג וכגרמא בעלמא, אין לחייבו לדעת רוב הפוסקים בהוצאות זה שזכה בדין, מחמת שמעשה זה של גרימת הוצאת כספים של התובע לצורך ייצוגו בבית הדין, מוגדר כשוגג בעלמא, כשהיה בטוח המפסיד בדין, כי הוא דווקא זה שיזכה, וזהו מעשה לגיטימי לדאוג לעצמו. על כן אין לחייבו מדינא גרמי.

ומצאתי בפס"ד המובא בפד"ר כרך ג' עמוד 20 ואילך, בהרכב הרבנים הגאונים: א' ל' רביץ - אב"ד, מ' אילן, ושא' אליעזרי זצ"ל, שדנו בזה בגדר חייב והחזר הוצאות של החייב בדין לזכאי בדין, ואכן קשרו זאת כדברי לעיל, דיש לדון אי הוי בגדר גרמא או גרמי, בשוגג או במזיד.

אצטט עיקר דבריהם, וז"ל:

"חל עלינו חובת בירור מוקדם בעצם המושג הנקרא הוצאת המשפט לפי משפט ההלכה, והיינו אם בכלל קם חייב כזה לפי הדין, כיון דיסוד התביעה מבוססת על גרם היזק שנעשה לו ע"י הצד שכנגד והרי כלל הוא בנזקין דגרמא פטור בתשלומי ההיזק ואינו אלא איסור ועי' מס' ב"ק נו: ב"ב כא: ושם כו: ברמ"ה במהות האיסור. אך גם אם זה נכלל בסוג תביעת נזיקין צריך בירור לאיזה סוג נזקין זה שייך, אם זה מדין אדם המזיק או גרמי שלרוב הפוסקים חייבו אינו אלא מדרבנן כמבואר בש"ך חו"מ סי' שפ"ו סק"א.

נ"מ לדינא בזה דגרמי אינו חייב אלא במתכוין להזיק ולא כשהוא אונס או שוגג.

ולפ"ז אם נגרמו הוצאות לצד אחד במשפט ע"י הצד שכנגד שלא במתכוין פטור.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אך יש גם לחייב מטעם המבואר ברשב"א בתשובותיו ח"א סי' תתק"מ וז"ל: שאלתא: טוען ונטען שבאו לדין והוצרך הטוען להוציא הוצאות כדי שיזכה בדין וזכה אם מכריח לשלם לו ההוצאות מן הדין או לאו ואם [עמוד 21] אין חייב מן הדין על ההוצאות אם יש בזה תקנה מן הגאונים משום נעילת דלת,,, הרי דדן השואל בשו"ת הרשב"א דאף דיהיה פטור מעיקר הדין בהוצאות המשפט. מ"מ יהא חייב מצד תקנה ...

כמקור להלכה זאת יש להביא הגמרא בסנהדרין לא: ...

אמנם מסתבר דהא דמפסיד בדין אינו משלם הוצאות, היינו אם הפסד המשפט לא היה כתוצאה של תביעת תרמית או דין מרומה המבואר בסי' ט"ו, או כפירת זדון מצד הנתבע, משא"כ כשהפסד היה כתוצאה מתביעה או כפירה זאת;

עיי"ש שהביאו את דברי ה'ישועות ישראל' הסובר, שגם בלווה כשבא בעלילה ותואנה וכפאו המלווה והפסיד, חייב הלווה בהוצאות. לדבריהם, הישועות ישראל מחייב בתרמית, הן של התובע והן של הנתבע.

וכן הביאו שם את דברי שו"ת הריב"ש בסימן תע"ה, מדבריו עולה, דכל שיש חיסרון של 'שם מזיק' ופעולת היזק, לא נחייב בהוצאות, וכפי שכתבו שם וז"ל:

"דכל אחד עושה ההוצאות לעצמו היה נראה דאין צריך לפטור המפסיד במשפט רק מדין גרמא בנזקין דמטעם זה מיהת חייב לשלם לצאת ידי שמים, אלא דאין ע"ז שם פעולת נזקין, והיינו לפי ההנחה דלעיל דהא דמפסיד במשפט פטור מלשלם ההוצאות היינו בדליכא תביעת תרמית, וכן אם מצד הנתבע אין זו כפירת זדון, א"כ אין לחייב להצד שכנגד מדין נזקין ... מלכתחלה חיוב שחל על שניהם לשאת בהוצאות, כיון שזה נעשה לטובת שניהם, התובע לתביעתו והנתבע - החייב להופיע לדין - להגנתו, וה"נ י"ל בשאר הוצאות המשפט דכל אחד משלם לטובתו הוא ... וכלל הדברים הוא דכל פעולה משפטית שאדם עושה לתביעתו או להגנתו, כשאין בפעולתו זאת משום תרמית, אף דע"י פעולה זאת נגרם נזק לחברו אין לחייבו משום פעולת נזקין. עכ"ל.

מנגד, בפד"ר ח"ו (עמוד 81) בפסק דין של בית הדין הרבני האזורי חיפה [בפני כב' הדיינים הגאונים זצ"ל: הרבנים, יעקב נ' רוזנטל - אב"ד, ברוך רקובר, עזרא הדאיה] חלקו עליהם, וכתבו שם, וז"ל:

"המעין בישועות ישראל הנ"ל, יראה כי כשנתברר שהלווה ביקש תואנה והוכחש בדיבורו, הוא תולה הדבר במחלוקת של הרי"ף והרמב"ם והתוס' והרא"ש בגורם הפסד לממון חבירו במזיד, המובאת בח"מ סי' שפ"ו ס"ג, והביא שם שהמחבר פסק כדעת הרי"ף והרמב"ם דאף אם המזיק לא עשה מעשה בגוף דבר הניזוק, אם עשה במזיד חייב לשלם (עי' שם בדין הזורק כלים מראש הגג על גבי כרים וכסתות ובא אחר וסילקם ונשברו הכלים, שהוא חייב, ועי' היטב שם בבאר הגולה). אולם ברמ"א שם הביא שי' התוס' והרא"ש דכל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

היכא דלא עשה מעשה בגוף דבר הניזק, פטור מדין גרמא בניזקין (ע"ש בבאר הגולה, ועי' בש"ך שכתב דנראה עיקר כהרמ"א). ולפי זה כתב בישועות ישראל דבמקרה שהנתבע ביקש תואנה והוכחש בדיבורו, לדעת התוס' והרא"ש פטור בזה, כי מכיון שלא עשה מעשה בגוף דבר הניזק, הוי הכל בכלל גרמא דניזקין דפטור. ומאחר שכן, אין להוציא הוצאות המשפט מספק מיד הנתבע שנתחייב בדין, אף אם גרם במזיד הוצאות לתובע, שהוא המוחזק.

אין כאן המקום להאריך בזה, אך לענ"ד קלה כמות שהיא, נראה לי ברור להכריע כהשיטה הראשונה שהבאתי, שבכח"ג שהנתבע לא היה בגדר של שוגג וכמי שבא להגן על נכסיו, אלא ידע היטב את מעלליו ובא בתרמית והוחזק כפרן, אין בזה נידון כלל, די ש לחייבו בהוצאות התובע, וכפי שעולה מדברי הריב"ש בתשובתו, דכל היכא דהוי כפירת זדון, יש לחייבו בהוצאות התובע, ולו בכדי להעמיד את הדת על תילה ולמען ישמעו וייראו¹⁴.

בנידוננו - הנתבע הוחזק כפרן

עתה נשוב לנידוננו.

כאמור הדבר שונה בתכלית, כיון שלא רק שהאיש בא בתרמית והוחזק כפרן, אלא שלכל אורך הדרך התנהלותו המתוארת לעיל, היא זו שפירקה את הבית, כשהוא הלך שולל אחר תאוות ליבו, ובמקום לטפל בעצמו הוא העדיף להתחפר ביתר שאת ולהגביר עליו את יצרו באמצעות כדור ויאגרה, כשראשו שטוף רח"ל בתחום זה, ומתנהג בכפייתיות ובאובססיביות המעורבת באלימות כנגד אשת חיקו, וכפי שתואר לעיל באריכות.

* האיש ידע היטב שהתנהלותו חסרת המעצורים באופן ברברי תהיה לו לרועץ בחיי הזוגיות.

* האיש ידע היטב שבספק מציאותי בתביעת כתובה, איכא 'חזקת חיוב' כל עוד ליכא עילה להפסדה.

* האיש ידע היטב שהוא לא הוכיח מאומה את טענתו שהיא מורדת.

* האיש ידע היטב, שתפסוהו על חם בהתכתבויות אסורות עם מס' נשים, ושנגדירו כרוע"ז.

* האיש ידע היטב ואף בית הדין רמז לו באמצע ההליך שכדאי לו להתפשר, ואף הציע מס' הצעות פשרה.

¹⁴ מה גם שאף לשיטת התוס' והרא"ש שהזכירו בפד"ר בכרך ו', מ"מ חייב דיניי שמים כבכל גרמא בניזקין, כדאיתא בב"ק נ"ו, ומהני בזה תפיסה לחלק מהראשונים, ופסול הוא לעדות עד שישלם, ואכמ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על אף זאת, האיש לא שם אל ליבו והמשיך את ההליך בפנינו במשך כמה שנים, תוך כדי שהוא מצער צער רב את התובעת וממשיך לגרום לה הוצאות מיותרות.

בשל כך, אין לי כל ספק שיש להטיל עליו חיוב הוצאות! מקרה זה שונה כאמור מכל מקרה אחר.

ברי לי הדבר שלא שייך להגדיר את הנתבע דנן כשוגג שלא ידע בתחילה שלבסוף הוא יגרום נזק והוצאה כספית לתובע, והוא מזיד ממש [או לכה"פ שוגג הקרוב למזיד] והוא 'כדינא דגרמי וברי היזקא', ולפיכך אנו סבורים שיש לחייבו בהוצאות משפט כפי שנתבאר¹⁵.

עוד אוסיף ואומר, שאף לשיטה החולקת בזה שהבאתי מפד"ר כרך ו', מ"מ בנידוננו שהצדדים בני עדות המזרח, ברור שיש לנקוט כדעת מרן המחבר שהכריע כדעת הרי"ף והרמב"ם, וחייב לשלם.

שיקול דעת רחב - פטור מהוצ' לקופת המדינה, חיוב בהוצ' משפט לתובעת

מעתה, בהחלט היה מקום לחייב את האיש בהוצאות משפט גבוהות הן לקופת המדינה והן לאישה. עם זאת מתוך רחמנות על האיש ולאחר שיקול דעת רחב, מוחלט לפני ולפנים משורת הדין שלא להטיל הוצאות משפט לקופת המדינה. מנגד, ולאור מסקנות ברורות שהעלנו בפסק דין זה, כשהאיש שינה גרסתו והוחזק כפרן, ומדינא דגרמי, אנו נחייבו בהוצאות משפט לאישה לדוגמא על פי שיקול דעת בסך 10,000 ש"ח.

הערה לפני סיום

טרם נסיים, לאור אופיו של תיק זה והכרעתנו בדבר אשמתו הברורה של האיש בגירושין עקב מעשיו והתנהלותו בכל הקשור לסיפוקו ותשוקותיו, מן הראוי להעיר הערה חשובה.

לפי סעיף 8 לחוק יחסי ממון יש לבית הדין אפשרות להורות על חלוקה לא שוויונית ברכוש המשותף כאשר מתקיימות נסיבות מיוחדות שתצדקנה חלוקה שכזו. עקרונית, אין לך 'נסיבות מיוחדות' יותר מהנסיבות המיוחדות והמצערות בתיק זה.

משכך חושבני, כי אילו הייתה מוגשת דרישה שכזו מצדה של התובעת - בטרם הגיעו להסכמות שאושרו על ידינו וקיבלו תוקף פסק דין - קרי לחלוקה שכזו בכספי תמורת דירות המגורים - ייתכן מאד שהיינו שוקלים זאת בחיוב. אולם, מאחר שדרישה שכזו לא הוגשה בזמנו, מטעמיה שלה - לפיכך גם אנו לא נזקקנו לכך, וכפי שעולה מהסוגיה בב"ב ה. 'רוניא אקפיה לרבינא' וראה בדברי הרמ"א חו"מ סי' י"ז סעיף י"ב ובנו"כ שם¹⁶.

¹⁵ הרוצה יעיין בפסק דינו של חבר בית הדין הגדול הגר"ש פרדס שליט"א, בבית הדין בנתניה [תיק מס' 284895/8 - פורסם].

¹⁶ לרבות מחלוקת סמ"ע ס"ק כ"ו וש"ך ס"ק ט"ו, ובתומים סק"ח ובאורים סק"ג, שמחלק בין ת"ח לע"ה ובפ"ת שם בס"ק י"ח, ואכמ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הערה זו יש בה בכדי להבהיר לאיש, את כובד המשקל והאחריות שבית הדין מטיל על שכם, ורואה באשמתו הברורה על ביתו שנחרב.

פסק דין

א. תביעת האישה לכתובתה מתקבלת. על האיש לשלם לאישה את סכום הכתובה סך \$ 52555.

ב. בגין דיוני סרק והתארכות הדיונים באשמת האיש, ולקחת אישה נוספת על אשתו - ובית הדין מוחה על כך נמרצות - מוחלט לחייבו בהוצ' משפט לאישה על פי שיקול דעת בסך 10,000 ש"ח.

ג. לפני ולפנים משורת הדין [ורק במידה ולא נזדקק שוב לעניינו של האיש] בית הדין נמנע מחיובו של האיש בהוצ' משפט נוספות לקופת המדינה.

ד. התשלום בשקלים יתבצע תוך 30 יום ממתן פס"ד זה, לפי שער יציג נכון ליום התשלום.

ה. בית הדין מוחה נמרצות אודות התנהלותו החמורה של הרב ח.א. מבת ים, שהוא זה שהציע לאיש [כהודאתו בסיכומים שכתב על הבלנק הרשמי שלו והוכנס לתיק] לקחת פילגש [כשהוא מכריע על דעתו כי האישה מורדת - משל היה דיין בבית הדין, וזאת מעבר לשמועות ועדויות שהובאו בפנינו על עניינים נוספים שהרב מטפל בהם, לרבות נישואין, סידור גיטין, הפקעת נישואין, וד"ל] כאשר הדבר אסור עפ"י דין וגרם לחילול ה' גדול.

ו. בית הדין מוחה נמרצות אודות מעשהו הנפשע של האיש כשהוא נשא אישה נוספת על אשתו - דבר הגובל בחילול ה' חמור [ואף בפלילים על כל המשתמע מכך].

ז. האמור לעיל מצריך בדיקה מעמיקה, לרבות בדיקת היבטים מערכתיים.

בשל כך, העתק פסק דין זה יישלח ללשכת נשיא בית הדין הרבני הגאון הגדול רבי דוד יוסף שליט"א, וליועץ המשפטי לשיפוט הרבני, בתקווה לפועלם בעניין כפי שיקול דעתם.

ח. ניתן לפרסם פסק דין זה, בכפוף להשמטת פרטים מזהים כנדרש.

רפאל זאב גלב – דיין

מצטרפים למסקנות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יצחק מרוה - אב"ד

שמעון לביא - דיין

כאמור לעיל, ההחלטה הנ"ל נחתמה על ידי שלושת דייני ההרכב: כב' הרב יצחק מרוה (אב"ד), כב' הרב שמעון לביא, והח"מ.

ניתן ביום כ"א באדר התשפ"ו (10/03/2026).

רפאל זאב גלב - דיין

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה

משפחה • משפט • ומה שביניהם

WWW.GET-OVER.CO.IL